

**Sakskart til møte i
Eldrerådet 30.01.2017**

—

Møtested: Galleriet, Schweigaardsgt. 4, Oslo
Møterom: 212
Møtedato: 30.01.2017
Tid: 10:00

Saksliste

Saksnr	Tittel
	Saker til behandling
1/17	Kulturplan for Akershus 2016-2023 - Handlingsplan 2017
2/17	Frivillighet i Akershus - Perspektiver og utfordringer
	Orienteringsnotater
1/17	Orientering: Søknad om tilskudd til forprosjekt - Universell utforming av hele reisekjeden i Akershus

Vedlagt følger

- Utkast til eldrerådets årsrapport 2016 – for innspill fra medlemmene
- Eldreforum 2017 - program

Saker til behandling

Saker til behandling

Dato: 04.01.2016
Arkivref: 2016/5-1

Saksnr	Utvalg	Møtedato
	Fylkesting	13.02.2017
	Fylkesutvalg	06.02.2017
	Hovedutvalg for kultur, frivillighet og folkehelse	31.01.2017
1/17	Eldrerådet	30.01.2017

Kulturplan for Akershus 2016-2023 - Handlingsplan 2017

Forslag til vedtak

Kulturplanens handlingsplan for 2017 vedtas slik den er vedlagt.

Om saken

Kulturplan for Akershus 2016-2023 ble vedtatt 12.09.16 (sak 82/16). Kulturplanen har som formål å tydeliggjøre hvordan Akershus fylkeskommune skal bruke sine ressurser på kunst- og kulturfeltet til å oppfylle kulturloven. Planen presenterer fylkeskommunens målsettinger, satsingsområder og strategier, og skal følges opp av årlige handlingsplaner med økonomiske prioriteringer og konkrete tiltak. I denne saken legges handlingsplanen for 2017 fram til behandling.

Utkastet til handlingsplan for 2017 har en generell del innledningsvis, før den skisserer de planlagte tiltakene innenfor hvert av de fire satsingsområdene i kulturplanen: 1) Et inkluderende kulturliv, 2) Barn og unge, 3) Talentutvikling og 4) Kulturnæringer.

Handlingsplanene som følger av kulturplanen vil til enhver tid være knyttet til Akershus fylkeskommunes budsjett og økonomiplaner. I fylkestingets behandling av Årsbudsjett 2017 og økonomiplan 2017-2020 (sak 116/16), ble det vedtatt flere verbalforslag som griper direkte inn i implementeringen av kulturplanen. Disse er forankret i utkastet til handlingsplan. I tillegg er fylkesrådmannens omdisponeringer innenfor det eksisterende kulturbudsjettet ivarettatt. Mange tiltak og satsinger forutsetter samspill og samfinansiering med kommuner eller organisasjoner.

Vurderinger

Kulturplanen er utviklet i samsvar med gjeldende regionale planer, fylkeskommunale planer og strategier, og er forankret i Akershus fylkeskommunes overordnede målsettinger. Som en sektorplan er ikke kulturplanen hjemlet i plan- og bygningsloven, men forankret i særlover, stortingsmeldinger og fylkespolitiske vedtak. Fylkeskommunen er på denne måten ikke pliktet av lov til å legge fram handlingsplaner knyttet til kulturplanen, men det er likevel å regne som god «planskikk». Målet er at handlingsplanene skal bli gode styringsverktøy for politisk og administrativ ledelse, i tillegg til å sørge for en synliggjøring overfor kunst- og kulturfeltet med tanke på hva fylkeskommunen prioriterer å jobbe med på kulturfeltet. Over 500 kunst- og kulturaktører var involvert i planprosessen, og noen av disse avga høringssvar til planutkastet. Det synes viktig og riktig at disse aktørene får innsyn i hvordan fylkeskommunen velger å implementere kulturplanen år for år, og handlingsplanen bidrar på denne måten til en forventningsavklaring med våre eksterne dialog- og samarbeidspartnere.

Denne første handlingsplanen i planperioden bærer preg av at Akershus fylkeskommune befinner seg i oppstarten av flere satsinger, og nødvendigvis vil ha behov for å gjennomføre en del utredninger og annet grunnlagsarbeid før det kan konkluderes med videre arbeid. På andre områder fokuserer handlingsplanen på omstrukturering, justering og tydeliggjøring av eksisterende tiltak og ordninger. Det vil være naturlig å betrakte 2017-2019 som første fase i planperioden, hvor fokus er på tydeliggjøring, utredning og forankring av satsinger. Den andre fasen, fireårsperioden 2020-2023, bør ha større fokus på kvalitative løft og legge grunnlaget for en rullering av kulturplanen i 2023.

Fylkesrådmannen anbefaler at utkastet til handlingsplan for 2017 blir vedtatt som vedlagt.

Oslo, 18.01.2017

Tron Bamrud
fylkesrådmann

Saksbehandler: Tone Østerdal

Vedlegg

1

Handlingsplan 2017 - utkast

Vedlegg som ikke følger saken

Kulturplan for Akershus 2016-2023 kan leses her:

<http://www.akershus.no/ansvarsomrader/kultur/regional-kulturutvikling/>

Kulturplan for Akershus 2016-2023

HANDLINGSPLAN 2017

Kulturplan for Akershus 2016-2023 ble vedtatt 12.09.2016 og har som formål å tydeliggjøre hvordan Akershus fylkeskommune skal bruke sine ressurser på kunst- og kulturfeltet. Planen presenterer fylkeskommunens målsettinger, satsingsområder og strategier, og skal følges opp av årlige handlingsplaner med økonomiske prioriteringer og konkrete tiltak. Handlingsplanene vil være uløselig knyttet til Akershus fylkeskommunes økonomiplaner og årlige budsjetter.

Handlingsplanen for 2017 har en generell del innledningsvis, før den skisserer tiltakene innenfor hvert av de fire satsingsområdene i kulturplanen. Denne første handlingsplanen i planperioden bærer preg av at Akershus fylkeskommune befinner seg i oppstarten av flere satsinger, og nødvendigvis vil ha behov for å gjennomføre en del utredninger og annet grunnlagsarbeid før det kan konkluderes med videre arbeid. På andre områder fokuserer handlingsplanen på omstrukturering, justering og tydeliggjøring av eksisterende tiltak og ordninger.

Kulturplan for Akershus 2016-2023 er en fylkeskommunal plan, og dermed mer å regne som et internt styringsdokument enn en regional plan, hvor det legges vekt på måloppnåelse i vedtatte partnerskap. Likevel legges det opp til en tett og god dialog med alle relevante eksterne samarbeidspartnere også med tanke på å oppfylle målene i kulturplanen. Med bakgrunn i dette er eksisterende og potensielle samarbeidspartnere synliggjort i handlingsplanen.

GENERELL DEL

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
Systematisk kunnskapsinnhenting og utvikling av kunnskapsgrunnlag for kunst- og kulturfeltet.	Kulturseksjonen/Stab	Relevante kompetansemiljøer internt og eksternt	Løpende	Avgjørende både for arbeidet AFK gjør i egen regi og i samarbeid med andre.	Løses innenfor eksisterende ramme. Må sikres lagt inn i alle nye prosjekter og tiltak.
Innfasing av nye rutiner for tilsagnsbrev og dialogmøter med tilskuddsmottakere.	Kulturseksjonen/Stab	Tilskuddsmottakere	Første kvartal 2017	Tydeliggjøring av forventninger og krav til alle tilskuddsmottakere.	Løses rent administrativt, omlegging av rutiner.

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
<p>Gjennomgang og utredning av ulike partnerskaps- og samarbeidsavtaler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kartlegge og evaluere eksisterende avtaler 2. Utvikle nye avtaler 	Full gjennomgang i avdeling KFF, sektorvis oppfølging.	Eksisterende og potensielle partnere	<ol style="list-style-type: none"> 1. Vår 2017 2. Høst 2017, for innfasing av nye avtaler i 2018 	Evaluering av partnerskaps- og samarbeidsavtaler som styringsverktøy.	Løses innenfor eksisterende ramme i avdeling KFF.
Videreutvikling av Akershus kulturforum, med fokus på etablering av nye undernettverk og gjennomføring av nettverksmøter.	Kulturseksjonen/Stab	Akershus kulturforum	Igangsetting første kvartal 2017, deretter løpende evaluering og utvikling	God, løpende dialog med eksisterende og potensielle medlemmer av nettverket.	0,5 mill. kr avsatt i ØP 2017-2020/årsbudsjett 2017.
Igangsette planleggingen av en større kulturkonferanse, med sikte på gjennomføring første kvartal 2018.	Kulturseksjonen/Stab	Akershus kulturforum	Igangsetting første kvartal 2017	Må kobles tematisk med kulturplanen og sette fokus på måloppnåelse her.	Ses i sammenheng med arbeidet med Akershus kulturforum over.
Bidra til utvikling av en digital infrastruktur på kunst- og kulturfeltet, særlig bedre løsninger innen egen portefølje.	Kulturseksjonen/Alle enhetene	Relevante systemleverandører og utviklere	Løpende	Det må særlig ses på fagsystemene som brukes av enhetene Den kulturelle skolesekken, fylkesbiblioteket og Mediefabrikken, i tillegg til tilskuddsforvaltning.	Løses innenfor eksisterende ramme.

SATSINGSOMRÅDER

1. Et inkluderende kulturliv

- Akershus fylkeskommune skal ha fokus på grupper som tradisjonelt faller utenfor det offentlig finansierte kunst- og kulturlivet, og ha kunnskap om hva som utgjør barrierer for deltakelse.
- Kulturinstitusjonene i Akershus bør utvikle strategier for hvordan de inviterer inn personer med innvandrerbakgrunn.

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
Etablere en tilskuddsordning og et nettverk innenfor publikumsutvikling.	Kulturseksjonen/Stab	Relevante fagmiljøer og regionale kunst- og kulturaktører	Vår 2017	Kompetanseutvikling knyttet til publikumsutvikling som fagfelt, samt kunnskapsgrunnlag.	0,7 mill. kr avsatt i ØP 2017-2020/årsbudsjett 2017.
Igangsette konkrete publikumsutviklingstiltak i samarbeid med definerte kunstinstitusjoner.	Kulturseksjonen/Stab	Akershus Kunstsenter og Akershus Teater i første omgang (flere aktører kan bli aktuelle i løpet av 2017)	Vår 2017	Vedtak om bygging av et nytt Akershus Kunstsenter. Organisatorisk og kunstnerisk utvikling ved teateret.	Finansiering av nybygg for Akershus Kunstsenter er uavklart. Ellers løses dette innenfor eksisterende ramme.
Etablere en tilskuddsordning og et nettverk for festivaler.	Kulturseksjonen/Stab	Relevante fagmiljøer og festivaler i Akershus	Vår 2017	Etablering av en ordning som kan tilgodese ulike former for festivaler, og som kan bidra til både nyetableringer og utvikling av de eksisterende.	1 mill. kr avsatt i ØP 2017-2020/årsbudsjett 2017.

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
Utrede muligheten for å etablere et prosjekt i skjæringspunktet mellom teater, byutvikling og stedsidentitet, etter modell av Stedsans ¹ . Prosjektet bør ta utgangspunkt i en av de seks regionale byene definert i Areal- og transportplan for Oslo og Akershus 2016-2030.	Kulturseksjonen/Stab	Akershus Teater, Akershus Amatørteaterråd og andre relevante aktører	Vår 2017	Etablere samarbeid med en aktuell vertskommune, og alle aktørene på innholdssiden, samt definere en prosjekteier/-leder. Ekstern finansiering.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.
Igangsette prosjektet Trust, som i praksis vil dreie seg om å gi flykninger i mottak i Akershus mulighet til å oppleve og delta i kunstneriske og kulturelle uttrykk.	Kulturseksjonen/Stab	Visjoner teater ved Juni Dahr, Akershus Teater og Røde kors	Igangsettes 2017, med en toårig prosjektperiode	Utvikle et godt samarbeid mellom aktørene i prosjektet med tanke på forholdet mellom kunstnerisk innhold, produksjon og distribusjon. Ekstern finansiering.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.
Utvikle programmering og publikumsarbeid knyttet til Den kulturelle skolesekken slik at den i større grad gjenspeiler det kulturelle mangfoldet i skolen og samfunnet for øvrig.	Kulturseksjonen/Den kulturelle skolesekken	Relevante fagmiljøer og regionale samarbeidspartnere	Løpende	Økt bevissthet om helheten i ordningen og økt grad av elevmedvirkning.	Løses innenfor eksisterende ramme.

¹ Stedsans er et konsept utviklet av Grenland friteteater, som i praksis utspiller seg som et vandreteater der historien til et gitt sted spilles ut i ulike tablåer. Forestillingene involverer både profesjonelle aktører, amatører og frivillige.

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
Etablere et prosjekt i samarbeid med folkebibliotekene på Romerike med mål om å styrke språkopplæringen i lokalsamfunnet.	Kulturseksjonen/ Fylkesbiblioteket	Hurdal, Ullensaker, Nes, Nittedal, Rælingen og Skedsmo kommuner og andre relevante aktører	Vår 2017	Tildeling av prosjektmidler fra Nasjonalbiblioteket.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.
Utvikle programmering og publikumsarbeidet knyttet til Litteraturfestivalen slik at den i større grad gjenspeiler det kulturelle mangfoldet.	Kulturseksjonen/ Fylkesbiblioteket	Folkebibliotekene og relevante mangfoldsaktører	Løpende (festivalen arrangeres hvert år i uke 43)	Kompetanseutvikling, forankring hos samarbeidspartnerne og eksterne prosjektmidler.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.
Styrke deltakelsen blant unge mellom 18-30 år med innvandrerbakgrunn innenfor etablerte tiltak på filmfeltet.	Kulturseksjonen/ Mediefabrikken	Transnational Arts Production (TrAP)	Vår 2017	Sikre et bredt rekrutterings- grunnlag.	Løses innenfor eksisterende ramme.

2. Barn og unge

- Akershus fylkeskommune skal se mer helhetlig på virkemidlene fylkeskommunen har for barn og unge, og stimulere til nyskapende kunst- og kulturprosjekter for disse målgruppene.
- Ung kultur møtes (UKM) er en viktig arena lokalt og regionalt, hvor unge kan delta med alle slags kulturuttrykk. Tilbudet skal videreføres og videreutvikles.
- Regionale kunst- og kulturaktører skal drive en nyansert formidling for barn.

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
Prøve ut tiltak for økt grad av elevmedvirkning i Den kulturelle skolesekken, med mål om å gjøre ordningen enda mer relevant for elevene og medvirkningen mer representativ.	Kulturseksjonen/ Den kulturelle skolesekken	Kommuner, skoler og andre relevante fagmiljøer	Løpende	Etablering av samarbeid skoler og relevante fagmiljøer med erfaring fra samhandling med unge. Definere metoder og mulige tiltak. Løpende evaluering og justering av tiltak.	Løses innenfor eksisterende ramme.
Evaluering og videreutvikling av tilrettelagttilbudet i Den kulturelle skolesekken.	Kulturseksjonen/ Den kulturelle skolesekken	Kommuner, skoler, Kulturtanken og andre relevante fagmiljøer	Løpende	Etablere samarbeid. Ekstern finansiering.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.
Styrke samarbeidet mellom Den kulturelle skolesekken, UKM og kulturskolerådet, med mål om å etablere en ungdomsfestival i Akershus.	Kulturseksjonen/ Den kulturelle skolesekken	Relevante regionale aktører, fylkeselevrådet	Utredning og kartlegging i 2017, gjennomføring av en eventuell festival i 2018	Tett dialog og gjensidige forpliktelser mellom de tre partene, samt etablering av samarbeid med andre relevante fagmiljøer.	Uavklart på sikt. Foreløpig løses fylkeskommunens andel innenfor eksisterende ramme.
Videreutvikling av organiseringen i Den kulturelle skolesekken, med bakgrunn i endringer nasjonalt, regionalt og lokalt. Fokus på kompetanse om produksjon og formidling.	Kulturseksjonen/ Den kulturelle skolesekken	Kommuner, skoler, Kulturtanken, Kulturdepartementet	Løpende	Tilpasse virksomheten og utnytte ressursene i ordningen enda bedre.	Løses innenfor eksisterende ramme.

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
Stimulere til at folkebibliotekenes arrangementer skal utvikles med større grad av ungdomsmedvirkning.	Kulturseksjonen/ Fylkesbiblioteket	Ullensaker, Eidsvoll og Nannestad kommuner, ved folkebibliotekene	Våren 2017	Samarbeid med folkebibliotekene. Rekruttering av unge aktører som kan bidra.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.
Gjennomføre et prosjekt med mål om å skape økt leselyst ved bruk av digitale verktøy.	Kulturseksjonen/ Fylkesbiblioteket	Folkebibliotekene	Sommeren 2017	Forankring og markedsføring overfor målgruppene.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.
Utvikle en helhetlig strategi for å gjøre barn og unge til bedre lesere.	Kulturseksjonen/ Fylkesbiblioteket	Folkebibliotekene, andre aktører innen litteraturfeltet	Igangsettes i 2017, deretter løpende arbeid	Kunnskapsinnhenting, kompetanseutvikling, økonomi, forankring.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.
Utvikle en plan for hvordan skolebibliotekene kan være en pedagogisk ressurs for barn og unge.	Kulturseksjonen, Fylkesbiblioteket i samarbeid med Avdeling for videregående opplæring (AVO)	Skolebibliotekene og virksomhetsledere, fylkeselevrådet	Startes i 2017. Løpende.	Forankring i de videregående skolene. Kontinuerlig kompetanseutvikling.	Løses innenfor eksisterende ramme hos både KFF og AVO.
Utvikle en arena for rekruttering og samarbeid mellom unge musikere og filmskapere i allerede etablerte talentutviklingsmiljøer.	Kulturseksjonen/ Mediefabrikken	Tanken, videregående skoler	Våren 2017	Etablering av forpliktende samarbeid.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.

3. Talentutvikling

- Akershus fylkeskommune skal bidra til en satsing på talentutvikling på kunst- og kulturfeltet, med regional forankring, nasjonalt nedslagsfelt og prestasjoner på internasjonalt nivå, gjennom å rekruttere via formelle og uformelle miljøer.
- Gjennom regionalt forankrede talentutviklingsmiljøer skal Akershus tiltrekke seg talenter fra hele Norge. Eksisterende talentutviklingsmiljøer i Akershus skal stimuleres til å danne prestasjonsklynger hvor miljøene kan dele erfaringer, utvikle metodiske verktøy og tverrfaglige prosjekter.

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
Etablering av talentutviklingssatsing innenfor dans, gjennom regionalisering av DanseFOT, et program igangsatt av Bærum kommune. Programmet har fokus på unge talenter som står på terskelen til å skulle rekrutteres inn til videregående og høyere utdanning innenfor dans.	Kulturseksjonen/Stab	Bærum kommune/ Musikk- og kulturskolen, Regionalt kompetansesenter for dans, videregående skoler	Arbeidet med regionalisering igangsettes våren 2017, med mål om en fireårig satsing	Sterkere kobling mellom profesjonelle og amatører, hvor unge talenter gis utviklingsmuligheter. Etablering av en fylkesdekkende klasse, samt en årlig danseproduksjon. Kompetanseutvikling av lærere i VGS.	1,5 mill. kr årlig avsatt i ØP 2017-2020/årsbudsjett 2017.
Etablering av en talentutviklingssatsing innenfor musikk, gjennom regionalisering av Follo-piloten, et prosjekt igangsatt av Follo-kommunene. Prosjektet har fokus på et helhetlig opplæringsløp, gode praksisarenaer, etter- og videreutdanning av lærere og gode musikkopplevelser lokalt.	Kulturseksjonen/Stab	Kommunene i Follo, kulturskolene i Follo-kommunene (prosjektledelse i Ås), videregående skoler Norges musikkhøgskole, relevante regionale og nasjonale musikkaktører	Arbeidet med regionalisering igangsettes våren 2017, med mål om en fireårig satsing	Sterkere kobling mellom profesjonelle og amatører, hvor unge talenter gis utviklingsmuligheter. Mål om økt rekruttering av elever til musikklinjene og høyere utdanningsinstitusjoner.	1,5 mill. kr årlig avsatt i ØP 2017-2020/årsbudsjett 2017.

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
Etablering av en talentutviklingsatsing innenfor teater.	Kulturseksjonen/Stab	Akershus Teater, Akershus amatørteaterråd, videregående skoler, og andre relevante aktører	Igangsettes våren 2017, med mål om en fireårig satsing	Sterkere kobling mellom profesjonelle og amatører, hvor unge talenter gis utviklingsmuligheter. Et forpliktende samarbeid mellom Akershus Teater og andre regionale aktører, som Akershus amatørteaterråd.	1,5 mill. kr årlig avsatt i ØP 2017-2020/årsbudsjett 2017. 0,5 mill. kr er avsatt til investering i en teatertruck i 2017.
Bidra til en reetablering av talentutviklingsprogrammet Ut i scenekunsten.	Kulturseksjonen/Stab	Bærum kulturhus/ Regionalt kompetansesenter for dans og andre relevante aktører		Videreutvikling og reetablering som bygger på erfaringer fra to tidligere runder. Nye regionale samarbeidspartnere må defineres, og ekstern finansiering må tilflyte satsingen. Etablere et nettverk innen dans.	0,5 mill. kr avsatt i ØP 2017-2020/årsbudsjett 2017.
Bidra til et talentutviklingsprosjekt for populærmusikkfeltet, hvor unge musikere, låtskrivere og produsenter skal kunne delta.	Kulturseksjonen/Stab	MØST, Tanken, Vintermyggen, Volt, Radar og andre relevante miljøer.	Igangsettes våren 2017	Etablere nettverk for kunnskap- og erfaringsutveksling samt metodeutvikling.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
Fullføre kull tre av Viken Akademiet, et talentutviklingsprogram for nyutdannede regissører og manusforfattere med tilknytning til Viken-regionen.	Kulturseksjonen/ Mediefabrikken	Viken filmsenter AS	Våren 2017	Videreutvikling av programmet, med vekt på metodeutvikling.	Utføres på oppdrag av Viken Filmsenter AS, og er finansiert av filmsenteret.
Fullføre og dokumentere kull én og igangsette kull to i FilmLAB Norge, et nasjonalt talentutviklingsprogram for filmskapere på vei inn i bransjen.	Kulturseksjonen/ Mediefabrikken	Talent Norge, Filmveksthuset Tvibit (Tromsø) og de regionale filmsentrene	Løpende	Eksternt samarbeid og finansiering. Kartlegging, dokumentasjon og analyse av metoder.	Er i hovedsak finansiert av Talent Norge og private fond og stiftelser. Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.
Delta i et følgeforskningsprosjekt hvor FilmLab Norge er ett av tre forskningsobjekter	Kulturseksjonen/Stab	Arbeidsforskningsinstituttet, Talent Norge og andre mulige finansieringskilder	Igangsettes i 2017, med mål om å etablere et treårig prosjekt	Avklare samarbeidsform og eierskap. Deling av ny viten med filmbransje og aktører innen talentutvikling. Ekstern finansiering.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.
Bidra til å videreutvikle det internasjonale nettverket Screen Talent Europe ² , samt gjennomføring av konkrete samarbeidstiltak.	Kulturseksjonen/ Mediefabrikken	Organisasjonene som inngår i Screen Talent Europe, samt Kortfilmfestivalen i Grimstad	Eksisterende nettverk, konkrete samarbeidstiltak igangsettes i 2017	Etablere forpliktende samarbeid. Ekstern finansiering.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.

² Screen Talent Europe er en løst sammensetning av tilsvarende talentutviklingsmiljøer i Nord-Europa som Mediefabrikken i Akershus.

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
Prøve ut bibliotek som arena for arrangementer for, av og med unge, med utgangspunkt i Litteraturfestivalen i Akershus.	Kulturseksjonen/ Fylkesbiblioteket	Folkebibliotekene og relevante fagmiljøer som jobber for og med unge, fylkeselekrådet	Igangsettes i 2017, med mål om å etablere en fast ungdomssatsing i tilknytning til Litteraturfestivalen	Rekruttering og etablering av samarbeid. Ekstern finansiering.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende ramme.

4. Kulturnæringer

- Akershus fylkeskommune skal bidra med brobyggerkompetanse mellom kulturnæringer og øvrig næringsliv, i tillegg til andre deler av virkemiddelapparatet.
- Kunst- og kulturfeltet skal bidra til å oppfylle mål i Regional plan for innovasjon og nyskaping i Oslo og Akershus fram mot 2025. Dette innebærer en satsing på kulturelt entreprenørskap og etablering av klynger.
- Akershus fylkeskommune skal arbeide med å styrke bransjetilknytningen for talenter.

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
Innlede dialog med Innovasjon Norge, ved regionkontoret for Oslo, Akershus og Østfold, om en felles satsing på kulturnæringer.	Kulturseksjonen/Stab i samarbeid med Avdeling plan, næring og miljø	Innovasjon Norge og relevante kulturnæringsaktører regionalt og nasjonalt	Våren 2017	Se sammenhenger mellom ny nasjonal satsing på kulturelle næringer og målene i kulturplanen. Etablering av forpliktende samarbeid.	Uavklart på sikt. Foreløpig løses fylkeskommunens andel innenfor eksisterende ramme.

Tiltak	Hovedansvar internt	Samarbeidspartnere eksternt	Tidsperiode/-frist	Kritiske suksessfaktorer	Finansiering
Kartlegge de regionale kunst- og kulturaktørens egeninntjening og se på mulighetene for at graden av egeninntjening kan økes.	Kulturseksjonen/Stab	Mottakere av fylkeskommunale driftstilskudd	Kartlegging våren 2017, tema settes på dagsorden for den løpende utviklingsdialogen	Tett dialog med aktørene om utfordringer og muligheter.	Løses innenfor eksisterende rammer.
Kartlegge bransjetilknytningen for talenter i teaterfeltet.	Kulturseksjonen/Stab	HIOA, Teater- og dansealliansen, frilansmiljøer, Akershus teater og Akershus amatørteaterråd	Våren 2017	Etablere samarbeid og kunnskapsutveksling mellom relevante parter.	Fylkeskommunens andel løses innenfor eksisterende rammer.
Bidra til etablering av Tanken Music Group som næringsklynge.	Kulturseksjonen/Stab i samarbeid med Avdeling for plan, næring og miljø	Tanken Music Group, Innovasjon Norge, andre relevante fagmiljøer regionalt og nasjonalt	Igangsettes i 2017	Kartlegging av relevante aktører. Mulig etablering av bedriftsnettverk i første fase. Forutsetter tilskudd fra Innovasjon Norge.	Uavklart på sikt. Foreløpig løses fylkeskommunens andel innenfor eksisterende ramme.
Bidra til etablering av et mentorprogram for kulturnæringer i et samarbeid mellom Nesoddparken AS og KulturBiz Kulturmentoring. Fokus på utprøving, utvikling og innovasjon.	Kulturseksjonen/Stab	Nesoddparken AS, KulturBiz, andre relevante fagmiljøer	Utredning og kartlegging i 2017, med mål om å etablere programmet fra 2018	Identifisere potensielle mentorer og deltakere.	Uavklart på sikt. Foreløpig løses fylkeskommunens andel innenfor eksisterende ramme.

Dato: 13.12.2016
Arkivref: 2016/21290-1

Saksnr	Utvalg	Møtedato
	Hovedutvalg for kultur, frivillighet og folkehelse	31.01.2017
	Fylkesting	13.02.2017
2/17	Eldrerådet	30.01.2017

Frivillighet i Akershus – Perspektiver og utfordringer

Innstilling

Dokumentet «Frivillighet i Akershus – Perspektiver og utfordringer» vedtas og legges til grunn for det videre arbeidet med frivillighet i Akershus fylkeskommune.

Om saken

Sak 62/16 - vedlegg 1, ble i Hovedutvalg for kultur, frivillighet og folkehelse 24.10.2016 og i Fylkestinget 11.10.2016 utsatt, som følge av at det kom innspill fra enkelte frivillige organisasjoner i referansegruppen. Disse ønsket å komme med ytterligere endringsforslag og innspill til den endelige utformingen av dokumentet. Følgende merknader fulgte vedtaket om utsettelse:

- *De frivillige organisasjonene i referansegruppen må få anledning til å spille inn på dokumentet slik det foreligger, slik at det kan bli et best mulig grunnlagsdokument. Det er først og fremst snakk om begrepsopprydding, samt at enkelte presiseringer kan bli tydeligere.*
- *At referansegruppen får anledning til å spille inn på de nye punktene i utfordringsbildet som trekkes opp.*
- *Samtidig er det viktig at verdien av frivilligheten som utføres av eldre, bør komme tydelig fram av frivillighetsmeldingen, siden tilsvarende innsats ofte lønnes.*
- *Et utfordringsspørsmål kan være; Hvordan bidrag til seniorennes frivillige innsats kan kanaliseres, som også kan diskuteres i meldingen.*

I saken redegjøres det for hvordan innspillene er håndtert, og hvorfor det er viktig med et dokument av overordnet karakter som ser på perspektiver og utfordringer for frivilligheten i Akershus i et langsiktig perspektiv, uten å gå inn på og beskrive enkeltorganisasjoner.

Vurderinger

Dokumentet «*Frivillighet i Akershus – Perspektiver og utfordringer*» - vedlegg 2, belyser og drøfter generelle utfordringer for frivillighetsfeltet i Norge og i Akershus. Dokumentet fokuserer på fylkeskommunes *rolle* i samspill med frivilligheten, og hvilke *virkemidler* man har til rådighet. Akershus fylkeskommune har benyttet seg av kompetanse fra forskningsfeltet på frivillighet for å få et kortfattet og oversiktlig dokument som belyser utviklingstrekk, organisasjonsformer og utfordringer.

Det er viktig å få en fornyet beskrivelse av utfordringsbildene knyttet til det frivillige landskapet i sin helhet, og av hvordan Akershus fylkeskommune kan stimulere frivillig innsats på best mulig måte. Det er ikke bare de *frivillige organisasjonene* som omtales, men *frivillighet* i sin fulle bredde.

Det ble gjennomført et ekstra møte i referansegruppen for arbeidet med «*Frivillighet i Akershus – Perspektiver og utfordringer*», hvor det ble satt en fornyet frist til 15. desember 2016 for skriftlige innspill fra medlemmene av referansegruppen. Disse framkommer i *vedlegg 3*. Innspillene er vurdert og flere innspill er skrevet inn i dokumentet. Det er skrevet mer om regionalt nivå og paraplyorganisasjonene, men ikke skilt på ulike paraplyorganisasjoner. Det er også presisert bedre hvilke ulike typer tilskudd som gis, som for eksempel prosjektstøtte.

I *vedlegg 3* framgår hovedinnspillene og fylkesrådmannens vurdering av disse. I tillegg er det utarbeidet en detaljert oversikt over alle innspill og fylkesrådmannens vurderinger. (utrykt vedlegg)

Ett av innspillene er å forenkle bruken av «begrepet» *frivillig* og *frivillighet*. Det har kommet innspill om kun å bruke begrepet frivillige organisasjoner og frivillige paraplyorganisasjoner. Dette er ikke dekkende for de perspektiver det er ønskelig å sette fokus på. Om man kun forholder seg til de frivillige organisasjonene, så faller hele den litt adhocpregede, individbaserte og mindre organiserte frivilligheten utenfor, selv om denne frivilligheten også er viktig i et samfunnsperspektiv. Offentlig forvaltning må også ta stilling til hvordan man skal forholde seg til og stimulere denne delen av frivilligheten. Eksempler her er ulike arrangementer, festivaler, flyktningekrisen og andre mobiliserende aksjoner.

Frivillig betyr at man gjør noe av egen fri vilje. Det gir derfor ikke mening å avgrense bruken av disse begrepene i et frivillighetsdokument som skal dekke hele feltet. Det bør nevnes at Akershus fylkeskommune alltid har lagt til grunn at det er demokratisk oppbygde lag og foreninger som omtales som *frivillige organisasjoner*.

Frivilligheten er i det store og hele kompleks. Det er derfor viktig å formidle dette på en tilgjengelig måte i et dokument som dette.

Det er også lagt inn et kapittel om *eldre som ressurs* med beskrivelse av et endret bilde av en stadig friskere og eldre befolkning. Gjennom aktiv rekruttering av eldre, kan frivilligheten få flere deltagere og flere frivillige bidragsyttere.

Intensjonen er at «*Frivillighet i Akershus – Perspektiver og utfordringer*» skal være et aktivt dokument, som skal brukes i dialogen mellom Akershus fylkeskommune og frivilligheten i hele sin bredde. Det er også godt egnet for frivillighetens egne diskusjoner om utfordringer og utvikling.

Fylkesrådmannens anbefalinger

Dokumentet «Frivillighet i Akershus – Perspektiver og utfordringer» legges til grunn for det videre arbeidet med frivillighet i Akershus fylkeskommune.

Oslo 15.01.2017

Tron Bamrud
Fylkesrådmann

Saksbehandler: Janne Lundgren

Vedlegg:

- 1 Sak 62/16 Frivillighet i Akershus - Perspektiver og utfordringer
- 2 Dokumentet "Frivillighet i Akershus - Perspektiver og utfordringer"
- 3 Hovedinnspill med fylkesrådmannens kommentarer

Utrykt Vedlegg:

Detaljert oversikt over innspill med fylkesrådmannens kommentarer

Dato: 12.09.2016
Arkivref: 2016/14152-1

Saksnr	Utvalg	Møtedato
	Fylkesting	24.10.2016
	Hovedutvalg for kultur, frivillighet og folkehelse	11.10.2016

Frivillighet i Akershus - Perspektiver og utfordringer

Innstilling

1. Dokumentet «Frivillighet i Akershus – Perspektiver og utfordringer» legges til grunn for det videre arbeidet med frivillighet i Akershus fylkeskommune.
2. Hovedutvalg for kultur, frivillighet og folkehelse ber de frivillige paraplyorganisasjonene om innspill til hvordan de tenker og løse sin del av utfordringene som er skissert i dokumentet «Frivillighet i Akershus – Perspektiver og utfordringer» Fylkesrådmannen ønsker skriftlige innspill innen 11.11.2016.
3. Ny sak med innspill fra organisasjonene legges fram for hovedutvalget i desember
4. Tiltak innarbeides i handlingsprogram for oppfølging av regional plan for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv, Regional plan for kulturminner og kulturmiljøer og i Kulturplan for Akershus

Om saken

I 2014 ble det i Hovedutvalg for kultur, frivillighet og folkehelse sak 2013/967 besluttet følgende: «Akershus fylkeskommune skal i samarbeid med frivillig sektor oppgradere Akershus fylkeskommunes Frivillighetsmelding 2010.»

Dokumentet «Frivillighet i Akershus – Perspektiver og utfordringer» belyser og drøfter generelle utfordringer for frivillighetsfeltet i Norge og i Akershus. Dokumentet setter også fokus på fylkeskommunes rolle i samspill med frivilligheten, og hvilke virkemidler man har til rådighet.

Arbeidet med frivillighetsdokumentet har vært organisert som et internt prosjekt hvor frivilligheten har kommet med innspill. Akershus fylkeskommune har benyttet seg av kompetanse fra forskningsfeltet på frivillighet for å få et kortfattet og oversiktlig dokument som belyser utviklingstrekk, utfordringsbilder, organisasjonsformer og sammenslutninger. Det har nylig vært avholdt en frivillighetskonferanse hvor det ble presentert data fra SSB og Uni Research Rokkansenteret, (publisert i desember 2015 ved Institutt for samfunnsforskning). Her vises det til at nivået på den generelle frivilligheten stadig er høy, og faktisk stigende. Omfanget av all frivillighet i Norge bidrar til en verdiskapning på ca. 101 milliarder. 79 % av befolkningen deltar i ca. 90 000 lag og foreninger. Med en befolkning på litt over 600 000 i Akershus utgjør dette verdiskapning for ca. 12 milliarder.

I Hovedutvalg for kultur, frivillighet og folkehelse sak 3/16 «*Frivillighetsmelding i Akershus*», ble det orientert om bakgrunnen for en oppgradering av *Frivillighetsmeldingen 2010*, og hvordan man tenkte å svare ut den politiske bestillingen.

Frivillighet er ikke bare et supplement til offentlig virksomhet, men en grunnleggende del av menneskers liv og virke. Frivilligheten bidrar til samfunnsutviklingen som en selvstendig aktør som ofte utfordrer og setter dagsorden på mange områder.

Derfor er det nå viktig å få en fornyet beskrivelse av utfordringsbildet knyttet til det frivillige landskapet, og en fornyet vurdering av hvordan Akershus fylkeskommune kan stimulere frivillig innsats på best mulig måte. I dette arbeidet har Akershus fylkeskommune lange tradisjoner som er viktig å ta vare på. Det er nødvendig for alle aktører i samfunnet å reflektere over egen virksomhet. Dette gjelder både frivilligheten og offentlig sektor. Utfordringsbildene er ofte like og målene sammenfallende, da de fleste ønsker et godt og inkluderende samfunn hvor alle kan delta.

Frivillighet i Akershus

Det er nå 6 år siden *Frivillighetsmeldingen 2010* ble ferdigstilt. I dette tidsrommet har Akershus fylkeskommune publisert og finansiert oversikter på regionsnivå over ulike typer frivillighet, i samarbeid med frivilligheten. Dette har ofte vært kompliserte øvelser fordi frivillighet på regionalt nivå er noe forskjellig fra nasjonal og lokal frivillighet organisasjonsmessig.

Den første regionale oversikten ble publisert allerede i 2007 med «*Frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner i Akershus*». I 2010 ble oversikten «*Frivillige musikkorganisasjoner i Akershus*» ferdig. I 2011 kom oversikten over «*Funksjonshemmedes organisasjoner i Akershus*». I 2012 ble «*Akershus frivillige teatergrupper*» ferdig og til slutt i 2013 ble «*Frivillighetens læringsarena – Studieforbundene*» ferdig. Disse ligger alle på www.akershus.no. I tillegg er det informasjon på Akershus idrettskrets sine nettsider. Disse oversiktene har vært etterspurt fra politisk hold, og har vært med på å styrke en regional forståelse av frivillighetsfeltet, et særdeles mangfoldig landskap. I tillegg er det mye informasjon på frivillighetens egne nettsider.

Gjennom disse dokumentene er de frivillige paraplyorganisasjonene og deres underliggende ledd/medlemmer beskrevet i detalj. Her finner man informasjon om hvem, hva og hvordan det jobbes.

I det nye frivillighetsdokumentet er det naturlig å gå videre ved å systematisere fellestrekk og utfordringsbilder for mange av organisasjonene. Ikke alle frivillighetsområder har utviklet en regional forståelse med felles overordnede perspektiver.

Regionalitet

I vurderingen av frivillighet på regionalt nivå er det nødvendig å ha med i vurderingene det pågående arbeidet med kommunereform og regionreform. Disse reformene kan skape et større behov for samordning. Det kan være klokt og identifisere noen utviklingstrekk og en regional forståelse som forberedelse til at Akershus fylke eventuelt blir del av en større enhet.

Akershus fylkeskommune har gjennom en årrekke anerkjent og understøttet frivilligheten både finansielt og strukturelt, gjennom ulike paraplyorganisasjoner og regionale tiltak. Vi må anerkjenne at det er mange typer frivillighet som må ivaretas i framtiden.

Regionsnivået gir noen spesielle utfordringer fordi det favner bredere uten direkte lokalforankring i kommunene. Avstanden fra lokalnivået kan bli større enn ønsket, men det gir også noen fortrinn. Organisasjoner får mer kraft og tyngde i samfunnet, og de ulike regionale organisasjonene forenkler sin tilnærming til offentlige myndigheter. Derfor har det vært en ønsket politikk å støtte de regionale paraplyorganisasjonene i Akershus fylke.

Utfordringer

Sivilt engasjement er en kjerneverdi i demokratiet. Dette er en premisse for mange av de overordnede fylkeskommunale målene på ulike politikkområder. Sivilt engasjement og medvirkning i samfunnsutviklingen bør være på dagsorden i all offentlighet på ulike nivåer.

Avveining og balanse mellom frivillighet som et mål i seg selv, og frivillig arbeid som virkemiddel for og nå andre mål blir en mer og mer krevende utfordring. Det offentlige på alle tre forvaltningsnivå utfordres også på konsistens i sin rolleforståelse og utøvelse av samhandling med frivilligheten.

Akershus fylkeskommune ønsker å videreutvikle samarbeidet med ulike regionale sammenslutninger, i tillegg til de store paraplyorganisasjonene som gjør en stor innsats. Det pekes også på flere typer frivillighet som oppstår i andre sammenhenger enn de tradisjonelle. Som eksempel kan nevnes festivalfrivillighet for en profesjonell aktør, spontant frivillig arbeid knyttet til humanitære kriser og punktfrivillighet knyttet til ulike arrangementer. Frivilligheten møter også stadig høyere krav til profesjonalitet til bl.a. instruktører og administrasjon, og med dette påfølgende økte kostnader.

Utfordringene som belyses i dokumentet er trukket fram som et resultat av forskning, samfunnsdebatten og meninger fra ulike politiske diskusjoner om deltagelse og mangfold. Noen av disse ønsker vi og løfte fram til politisk debatt for og møte dem på en mest mulig hensiktsmessig måte, og innrette tiltak og støtteordninger best mulig.

Et sentralt virkemiddel de senere år har vært partnerskapsavtaler med ulik karakter og innhold. Det er et ønske og evaluere bruken av, og effekten av disse med hensyn til måloppnåelse.

Virkemidler

I dokumentet vises hvilke virkemidler Akershus fylkeskommune har til rådighet pr. i dag. Denne oversikten er en del av en intern gjennomgang av alle tilskuddsordninger i fylkeskommunen. Dette arbeidet er også del av en større politisk bestilling om effektivisering og avbyråkratisering i fylkeskommunen. Tilskuddsordningene som er nevnt i denne saken, er direkte knyttet opp mot programområdene idrett, friluftsliv, kultur, kulturminnevern, frivillighet og folkehelse.

Det har vært et mål at flest mulig organisasjoner skal kunne falle innunder en «ordning», men det er ikke alltid dette fungerer optimalt. Det oppstår nye sammenslutninger på tvers av gamle skillelinjer og nye former for frivillighet, og ikke alle er organisert slik vi er vant til. Dette er en utfordring i framtiden.

Vurderinger

Dokumentet «*Frivillighet i Akershus – Perspektiver og utfordringer*» er ikke ment som en beskrivelse av all type frivillighet, men skal synliggjøre kompleksiteten i feltet. Det finnes ulike typer tiltak og handlinger som er spesifikke for ulike typer frivillighet. Derfor er det viktig at alle programområder i Akershus fylkeskommune tenker gjennom og formulerer gode tiltak innenfor «sin» type frivillighet i sine handlingsprogrammer framover.

Det er ønskelig og få konkrete innspill bl.a. fra frivilligheten selv på noen felles utfordringer som Akershus fylkeskommune kan ta videre i sine planprosesser. Da frivillighet er et sektorovergripende tema på linje med folkehelse, må tiltak legges inn i handlingsprogrammene for de ulike planområdene blant annet beskrevet i *Regional planstrategi for Akershus (2017-2020)*, *Regional plan for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv og (2017-2030)* *Regional plan for kulturminner og kulturmiljøer 2007 til 2018* og *Kulturplan for Akershus (2017-2024)*.

Rammebetingelser og overordnede føringer for all frivillighet vil bli ivaretatt i økonomiplanen for Akershus fylkeskommune.

Fylkesrådmannen anbefaler at utfordringsbildet som skisseres i «*Frivillighet i Akershus – perspektiver og utfordringer*» legges til grunn for forståelsen av, og det videre arbeid med frivillighet i Akershus fylkeskommune, i samspill med frivilligheten.

Fylkesrådmannen tilrår at organisasjonen utfordres på tilbakemelding på hvordan de tenker seg og løse sin del av utfordringene som skisseres i utfordringsdokumentet.

Målet er å bringe dette fram i en ny sak i desember 2016.

Oslo 23.09.2016

Tron Bamrud
Fylkesrådmann

Saksbehandler: Janne Lundgren

Vedlegg 1

Frivillighet i Akershus -Perspektiver og utfordringer

Frivillighet i Akershus - Perspektiver og utfordringer

LEGGER INN SISTE DESIGN MED ILLUSTRASJONER MM. SENERE

Innhold

1	Innledende perspektiv	4
	1.1 Historiske røtter	5
2	Hva betyr frivillighet?	6
	2.1 Frivillig sektor	6
	2.2 Frivillige organisasjoner	6
	2.3 Frivillig, ubetalt arbeid	6
	2.4 Fortjenestefrie tjeneste- eller servicetilbud	6
3	Velferdsstaten og organisasjonene	7
4	Sektorisering	8
	4.1 Nasjonale paraplyorganisasjoner	8
	4.2 Regionale paraplyledd	8
	4.3 Økonomi	9
5	Tilskuddsordninger	10
	5.1 Drift og infrastruktur.	10
	5.2 Aktivitetsstøtte	10
	5.3 Prosjektstøtte	10
6	Forvitring av frivillig arbeid?	11
	6.1 Fristilling av foreningene	11
	6.2 Fristilling av frivillig arbeid	12
	6.2.1 Kommunal eldreomsorg	12
	6.2.2 Festivalfrivillighet	12
	6.2.3 «Events» og kortvarig, fristilt innsats	13
7	Fylkeskommunen og frivilligheten	14
	7.1 Lokale lag og foreninger	14
	7.2 Regionale organisasjonsledd	14
	7.3 Regionale paraplyorganisasjoner	14
	7.4 Partnerskapsavtaler	15
	7.5 Sektorparaplyer og foreningsparaplyer	15
	7.6 Frivillighet og folkehelse	16
	7.6.1 De eldre som en ressurs	18
	7.7 Tilskuddsordninger	18
8	Felles oppgaver for paraplyorganisasjonene i Akershus	20
	8.1 Informasjonsformidling	20
	8.2 Tilskuddsforvaltning	20
	8.3 Iverksetting	21

	8.4	Kompetanseutvikling og opplæring	21
	8.5	Medlemsservice	21
	8.6	Interesseformidling	21
	8.7	Felles arrangementer	21
9		Fagliggjøring	22
	9.1	Fagfolk som frivillige	23
	9.2	Samordning	24
10		Litteraturliste	25

1 Innledende perspektiv

Frivillig organisering har dype røtter i det norske samfunn. I rundt 150 år har folk funnet sammen i lag og organisasjoner for å realisere felles mål. Det kan dreie seg om fritidsaktiviteter som for eksempel idrett, musikk, teater, dans, friluftsliv, husflid, eller interesse for verneverdige gjenstander og bygninger. Også folk med felles livssyn, politiske oppfatninger, yrkesinteresser, samt fysiske og psykiske lidelser samler seg i frivillige organisasjoner.

På tvers av formål og innretning danner frivillig organisering også en læringsarena, der deltakerne henter ny kunnskap, til beste for seg selv og samfunnet. Frivillige lag og organisasjoner, samt andre enheter med ideell eller allmenntilgjengelig innretning danner det som gjerne kalles *det sivile samfunn*.

Frivillig engasjement har lange tradisjoner, men påvirkes også av den allmenne moderniseringen av samfunnet. Måten vi organiserer oss på, er i endring. Det samme gjelder viljen til å ta et tak for det felles beste. Profesjonene stiller faglige krav som gjør det vanskeligere å være amatør. Myndighetene vil ha regnskap og rapporter, offentlige midler skal innfri fellesskapets mål.

Etter 1945 har frivillig organisering i økende grad blitt vevd sammen med velferdsstaten. Samtidig er det et ideal at frivillig engasjement skal fungere atskilt fra myndighetene. Det sivile samfunn skal samle folk rundt felles anliggender, kritisere myndighetene og skape innovative tiltak tuftet på entusiasme og engasjement. I 2016 utfordres sivilsamfunnets frihet av en økende avhengighet av offentlige ressurser. Noen frykter at frivilligheten skal bli en gratis innsatsressurs for politikernes velferdsambisjoner.

De politiske partiene er stort sett samstemte i sin støtte til de frivillige organisasjonene. Mange av dagens tilskuddsordninger har eksistert lenge, og store deler av organisasjonslivet har fast, om ikke alltid like tydelig begrunnet plass på offentlige budsjetter. Utviklingstrekk i det moderne samfunn stiller både myndigheter og frivillige organisasjoner overfor nye utfordringer som må løses i felleskap. I denne utredningen er det Akershus fylkeskommunenes rolle overfor frivilligheten som står i fokus.

Sivilsamfunnet er et dynamisk felt, og frivillig, ubetalt innsats er et attraktivt gode for mange. Til tider kan det oppstå konkurranse, dels mellom frivillige lag og foreninger, og dels mellom nye og gamle måter å organisere sivile aktiviteter på. Det er ikke en lovpålagt oppgave å verne om, eller foretrekke en form for frivillig organisering framfor en annen. Myndighetene har så langt forholdt seg nøytralt til de interessekonflikter som oppstår mellom ulike deler av sivilsamfunnet og organisering. På regionalt nivå, har det forenklet den politiske tilnærmingen når deler av frivilligheten har organisert seg i regionale paraplyer av ulike slag. Dette har vært en ønsket utvikling fra politisk hold i Akershus fylkeskommune. I tillegg har fylkeskommunen hatt en intern gjennomgang av ulike tilskuddsordninger som en del av en politisk bestilling om effektivisering og bedre ressursutnyttelse.

En sentral utfordring gjennom hele dokumentet er hvordan Akershus fylkeskommune og frivilligheten sammen kan bidra til å styrke lag og foreninger og sivilt engasjement, samtidig som de realiserer egne mål.

1.1 Historiske røtter

I sivilsamfunnet finnes det mange måter å organisere entusiasme, engasjement og glød for det gode formål på. Noen vil danne en forening, andre vil opprette en stiftelse, lage et andelslag, samle folk i en selvhjelpsgruppe, knytte bekjente til et nettverk, mobilisere en aksjon, gå i tog, samle inn penger, eller lignende.

Sivile aktiviteter kan samles i ulike eier- eller organisasjonsformer. *Foreningen* bygger på demokratisk deltakelse fra medlemmene. *Innsamlinger* appellerer primært til økonomi. *Selvhjelpsgruppa* trekker deltakerne inn i tette fellesskap rundt felles opplevelser. *Stiftelsen* er tuftet på uavhengighet fra ytre krav og interesser. *Det ideelle aksjeselskapet* tydeliggjør eiernes ansvar for virksomheten. Slik sett har det sivile samfunn et bredt spekter av sivile måter folk kan organisere seg på, for å nå felles mål.

Fellesskap gjennom foreninger har lenge vært en bærebjelke i det norske sivilsamfunnet. Foreningen har sine røtter i folkebevegelsene som så dagens lys i årene mellom 1840 og 1900. I Norge la arbeiderkamp, målsak, religion, avhold, kvinnesak og opplysningsarbeid grunnlaget for de første folkebevegelsene. Andre fellesskap ble tuftet på filantropiske idealer og ga hjelp til de vanskelig stilte. Mange foreninger ble etablert av personer med felles interesse for en aktivitet og å gjøre noe sammen som idrettslag, kor, husflidslag, med flere.

Etter 2. verdenskrig ble de brede bevegelsene gradvis omdannet til frivillige organisasjoner med ulike formål og innretning, og ofte med tette bånd til eget politisk parti. Partier og organisasjoner dannet en ideologisk helhet, de arbeidet for samme sak og støttet hverandre.

Dagens foreninger er tuftet på frivillig medlemskap og demokratisk organisering. Formål og aktiviteter holder medlemmene sammen, og legger grunnen for entusiasme, fellesskapsfølelse og innsats. Det er medlemmenes egenaktivitet som er drivkraften i eksempelvis et kor. Så er det andre som må bidra for å tilrettelegge for denne aktiviteten. I Norge finnes det anslagsvis 100 - 120 000 lokale foreninger. De fleste er små, med 50 - 100 medlemmer, og inntektene kommer gjerne fra medlemskontingenter, loppemarkeder, basarer og sponsorer. Noen områder har stor gjennomstrømning, foreninger og medlemmer blir borte, mens nye kommer til.

Også de *allmenntilgode stiftelsene* hører hjemme i frivillig sektor. Mange museer, samlinger og kulturaktiviteter er organisert som stiftelser. Rundt en tredel av alle stiftelser, ca. 3000, deler ut midler til ideelle formål (utdelingsstiftelser). Mange frivillige lag og foreninger mottar slike midler.

2 Hva betyr frivillighet?

Hvordan skal en avgrense frivilligheten fra næringslivets og myndighetenes aktiviteter? Slike avgrensninger er ikke alltid like enkle, for frivillighet kan bety så mangt. Nedenfor er fire betydninger trukket fram.

2.1 Frivillig sektor

Utredningen Frivillige organisasjoner (NOU 1988:17), bygget på ideen om en egen tredje, eller frivillig sektor. Her uttrykte myndighetene for første gang et samlet syn på organisasjonenes roller.

Aktiviteter i sektoren har til felles at de ikke fordeler overskudd til eierne som utbytte eller fortjeneste. Sektoren kalles derfor også for «non profit sector». Den avgrenser seg mot markedet/næringslivet og offentlige myndigheter. Her finner vi for det meste lag og foreninger, stiftelser, selvhjelpsgrupper, med flere.

2.2 Frivillige organisasjoner

Den største gruppen av frivillig organisering er foreningene. De er styrt av medlemmene og har fortjenestefri økonomi og demokratiske beslutninger. Foreninger med få medlemmer drives gjerne på frivillig basis, der ingen får lønn for styreverv og annen innsats. Større foreninger kan ha betydelig innslag av lønnsarbeidere, og inntekter fra salg, kontingenter og sponsorer.

Lokale lag og foreninger er ofte samlet i regionale og nasjonale ledd som ivaretar lagenes interesser overfor myndigheter og allmenhet. Men mange mangler regional eller nasjonal tilknytning. De kan derfor ofte være avskåret fra å fremme sine interesser, og å få midler fra regionale og nasjonale grunnstøtteordninger. De er ofte prisgitt egen kommune.

2.3 Frivillig, ubetalt arbeid

Med frivillighet tenker mange først og fremst på ubetalt innsats i regi av en forening, et sykehjem, et museum, kommunen, en frivilligsentral, en festival eller lignende. Den frivillige mottar ikke betaling, belønningen er knyttet til immaterielle forhold, som selvrealisering, tilhørighet til fellesskap, takknemlighet fra andre, med mer. Ubetalte innsatser for familiemedlemmer eller som uorganisert hjelp til naboer, faller utenfor begrepet frivillig arbeid.

Før ble frivillig arbeid sett som en plikt som fulgte medlemskapet i ideelle og politiske foreninger. I det moderne Norge blir frivillig innsats i økende grad fristilt fra foreningsmedlemskapet, og tas i bruk av både kommuner og næringsliv. Det frivillige arbeidet overskrider dermed både frivillig sektor og de frivillige organisasjonene.

2.4 Fortjenestefrie tjeneste- eller servicetilbud

Frivilligheten rommer også ulike typer tjenester som stiftelser og frivillige organisasjoner leverer, vanligvis for det offentliges regning. Både på helse-, kultur-, og sosialfeltet finner man slike tilbud. Her er noen eksempler:

Aktiv på dagtid er et lavterskeltilbud i regi av Akershus idrettskrets som finnes i kommunene Asker, Aurskog, Bærum, Fet/Sørums, Frogn, Nesodden, Skedsmo, Ski, og Ås. Dette er et treningstilbud for folk mellom 18 og 67 år som mottar en trygdeytelse. For et mindre beløp får man tilgang til ulike treningsaktiviteter.

Ung Kultur Møtes, UKM, tidligere Ungdommens Kulturmønstring, gjennomføres av Akershus Musikkråd på oppdrag fra Akershus fylkeskommune. Her kombineres frivillig, ubetalt innsats med lønnet arbeid.

Offentlige midler benyttes også til kunst- og kulturformidling av høy kvalitet fra kunstnere, kunst- og kulturinstitusjoner og andre kulturaktører. Felles for slike aktiviteter er at de kan innrettes mot målgrupper som myndighetene ser som viktig å nå, og de kan gis en utforming som er tilpasset brukerne.

3 Velferdsstaten og organisasjonene

Offentlig støtte til frivilligheten har lange tradisjoner. Allerede i 1844 bevilget staten 400 spesidaler til opprettelse av «maadeholdsforeninger» rundt om i landet. Hensikten var å stimulere det frivillige avholdsarbeidet, noe myndighetene så, og fortsatt ser, som en viktig oppgave.

Siden da har offentlige tilskudd til formål i regi av frivilligheten, økt i omfang. Midlene har gått til drift av tilbud på helse-/sosialfeltet, restaurering av verneverdige bygninger og gjenstander, til idrettsanlegg og organisasjonseide lokaler, kalking av vassdrag, ferieopphold for barn, forebygging av rusproblemer med mer. I kommunene gis det meste av tilskuddet som drifts- og aktivitetstilskudd til lokale lag og foreninger. Listen over formål som får tilskudd fra stat, fylkeskommuner og kommuner er lang.

Offentlige tilskudd til frivilligheten har alltid hatt en, eller flere *hensikter*. Ved såkalte grunn- eller driftstilskudd er de offentlige hensiktene ofte generelle, og gjerne knyttet til driften av foreningen. Midler til drift er gjerne motivert av myndighetenes ønsker om å støtte medlemsdeltakelse og demokratisk organisering. Til tider blir slike formål beskrevet som organisasjonenes *egenverdi*. Når myndighetene gir tilskudd til slike egenverdier, er det gjerne fordi demokratisk skolering av barn og unge sees som grunnleggende viktig for et samfunn som hviler på demokratiske verdier.

Verdien av frivillig arbeid for samfunnet er ofte høyere enn de økonomiske bidragene fra det offentlige. Men de offentlige bidragene er ofte en forutsetning for utløsning av den frivillige innsatsen.

Ingen enkeltstående faktorer påvirker frivillige aktører mer enn endringer i offentlig politikk. De fleste større organisasjoner er avhengige av offentlig tilskudd. På mange områder er sammenvevingen mellom myndigheter og organisasjoner så tett at det er vanskelig å opprettholde ideen om et selvstendig sivilsamfunn.

Da velferdsstaten vokste fram, ble de nasjonale, frivillige organisasjonene først sett på som *interessebærere*. De skulle formidle medlemslagenes krav og behov fra grasrota til politikerne på Stortinget. Fortsatt er interesseformidling en viktig oppgave for mange organisasjoner.

Senere fikk mange også roller som *tjenesteprodusenter*, særlig på helse- og sosialfeltet. Mange velferdsordninger ble opprinnelig etablert av frivillige organisasjoner. Etter hvert overtok velferdsstaten mange av ordningene. I dag ser vi at det offentlige overfører det praktiske ansvaret for gjennomføring av mange velferdsordninger til frivillige organisasjoner, ofte med offentlige tilskudd.

Barne- og ungdomsorganisasjonene ble sett på som *demokratiskoler*; steder der unge kunne få opplæring i demokratiets spilleregler. De siste årene har også evnen til å skape *tillit* og *tilhørighet* blant medlemmer og deltakere blitt løftet fram som positive egenskaper. I møtet med nye asylsøkere blir organisasjonenes evne til å skape *sosial integrasjon* framhevet. Dette har myndighetene sett og offentlige bidrag har understøttet dette.

4 Sektorisering

4.1 Nasjonale paraplyorganisasjoner

Etter hvert ble organisasjonene fordelt på ulike forvaltningsområder, som barn/unge, idrett, friluftsliv, miljø, musikk med flere. Her fikk de sektorspesifikke roller, som også rommet offentlige forventninger til hva de burde drive med. Slike forventninger ble gjerne knyttet til offentlige tilskudd.

Organisasjonenes svar på statlig sektorisering var å danne nasjonale paraplyorganisasjoner. Ved å samle enheter med felles mål under én paraply, kunne en oppnå større nasjonalt gjennomslag og effektivisering av arbeidet. For departementene bidro paraplyene til å forenkle kontakten med organisasjonene. Slik sett ble paraplyleddene nyttige koordinatorene, både for staten og for medlemmene.

Flere organisasjoner ønsket et større fellesskap både faglig og ideologisk. Selv om flere av de nasjonale paraplyorganisasjonene hadde eksistert i mange år, ble utviklingen tydeligere etter hvert. Flere paraplyer ble etablert på bakgrunn av en kombinasjon av offentlige ønsker og organisasjonsinterne ønsker og behov.

I mange frivillige fellesskap ble lojaliteten til sektorpolitikken etter hvert sterkere enn båndene til en sak. Det bidro til at folkebevegelsene etter hvert forvitret som helhetlige bevegelser. For mange ble et *verdipolitisk* engasjement forankret i partipolitikken, gradvis erstattet av *fagpolitiske* bånd som sprang ut av statlig sektorpolitikk.

4.2 Regionale paraplyledd

Utviklingen av fylkes- og regionale paraplyledd fulgte det samme mønsteret som de nasjonale, men startet senere. Etter at den nye fylkeskommunen kom på plass i 1977, dannet mange organisasjoner fylkesledd, noen som sammenslåtte kretsledd mens andre etablerte fylkesledd der det tidligere ikke hadde vært mellomledd. Dette har vært en villet

politikk fra Akershus fylkeskommunes side gjennom flere år. Det ble enklere å forholde seg til et mellomledd enn alle enkeltorganisasjonene. Ulempen ved slik organisering var at den direkte kontakten mellom lokalt og nasjonalt nivå kunne bli svekket. Men samtidig ble det regionale paraplyleddet i stand til å fremme felles, lokale interesser inn mot det nasjonale nivået.

Noen sammenslutninger hadde, og har fortsatt for få lokale foreninger til å opprette egne regionalledd. For dem går veien direkte fra lokalplanet til den nasjonale enheten. Frivilligsentralene var et eksempel på en slik struktur. De har nylig fått en nasjonal organisasjon med fem regioner i Norge.

4.3 Økonomi

De siste tiårene har det vært kraftig vekst i de statlige tilskuddene til all frivillighet også frivillige organisasjoner, og enkelte nasjonale paraplyledd er bare finansiert gjennom statlige tilskudd. Disse paraplyleddene får dermed styrket sin rolle som offentlige implementeringsorgan, og mange har utviklet et nært forhold til sin del av forvaltningen.

På mange områder har velferdsstaten gradvis utvidet sitt ansvar for folks ve og vel. Både trivsel, fritids- og kostholds- og seksualvaner, alkohol- og tobakksforbruk, fysiske utfoldelse, sosiale tilhørighet og andre psyko-sosiale forhold har utviklet seg som nye politikkkfelt. Folkehelse er et eksempel her.

Samtidig har frivillige organisasjoner i økende grad blitt sett på som viktige virkemidler for myndighetene, i arbeidet for å nå disse målene. For fylkeskommunale politikere blir organisasjonene også sett på som bidragsytere som gjør det mulig å nå oppsatte mål.

Akershus fylkeskommune yter økonomisk støtte til mange paraplyorganisasjoner da man anser at disse organisasjonene sitter nærmere brukerne og kan ha bedre fagkunnskap og lokalkunnskap innenfor sine virkeområder. De fleste er helt avhengig av fylkeskommunenes økonomiske støtte for å opprettholde dagens virksomhet. I varierende grad mottar de regionale paraplyorganisasjonene organisasjonsinterne overføringer i tillegg til fylkeskommunale tilskudd.

Ved hjelp av frivilligheten iverksettes, trimaktiviteter, trivselstiltak, kulturaktiviteter med mer. Som tjenesteprodusenter kan frivilligheten tilføres midler for å bekjempe vold, integrere utsatte grupper, behandle rusproblemer med mer. Også i håndteringen av flyktningsstrømmen har mange organisasjoner vært viktige leverandører av mottaksrelaterte tjenester.

5 Tilskuddsordninger

I dagens samfunn kan tilskudd fra stat, fylkeskommuner og kommuner deles i tre. I tabellen over tilskudd som er hentet fra gjennomgangen av alle tilskudds ordninger i Akershus fylkeskommune, er det ikke skilt mellom aktivitetstilskudd og prosjektstøtte. Det er ulik praksis og forenkling er nødvendig, derfor en todeling i tabellen på side 18.

5.1 Drift og infrastruktur.

Slike tilskudd kalles gjerne for grunn- og aktivitetsstøtte eller drifts- og aktivitetsstøtte. De gis for at organisasjoner skal kunne gjennomføre sin virksomhet i samsvar med egne bestemmelser og formål. Støtten kan gis som ett samlet tilskudd eller med spesifiserte andeler til henholdsvis drift og aktivitet.

Driftstilskuddene er gjerne tilskudd til administrasjonslønn, husleie og andre driftsutgifter, samt midler til lokaler, idrettsanlegg og lignende.

5.2 Aktivitetsstøtte

Aktivitetstilskuddene gis gjerne for at laget eller organisasjonen kan gjennomføre og drive sine ordinære aktiviteter. Dette kan være lønn/honorar til trener, lærer, dirigent etc. kostnader til kurs, forestillinger med mer knyttet til den aktiviteten laget driver for sine medlemmer og for andre interesserte.

Felles for slike tilskudd er at de skal gjøre det mulig for mottakeren å nå egne frivillige mål; få flere medlemmer, drive flere aktiviteter, spre sitt budskap og lignende. Slike tilskudd legger til rette for aktiviteten i laget/organisasjonen generelt og til sivil utfoldelse, men uten å direkte angi eksakt hvilke aktiviteter de er ment å fremme.

5.3 Prosjektstøtte

Myndighetene gir også tilskudd for at frivilligheten skal gjennomføre nærmere angitte aktiviteter. *Prosjektstøtte* eller tiltaksmidler gis til spesifiserte og tidsavgrensede aktiviteter/prosjekter som gjennomføres i regi av mottaker.

Mange organisasjoner er kritiske til en dreining, der en større del av det totale tilskuddet gis som prosjektstøtte. Slike midler øker den økonomiske usikkerheten, samtidig som prosjektmidlene vanligvis ikke dekker utgifter som trengs for å holde organisasjonen gående. Prosjekter må også ha en administrativ ressurs for å driftes.

En utfordring er om dagens virkemiddelbruk i Akershus er optimalt innrettet?

6 Forvitring av frivillig arbeid?

Et vanlig syn er at frivilligheten er i tilbakegang; folk er mindre villige til å stille opp på dugnader og til å påta seg styreverv i lag og foreninger enn de var før. Frivillig innsats hører fortiden til, i moderne samfunn har folk penger til å kjøpe de tjenestene de trenger, vil mange hevde.

Statistikken viser at slike allmenne forfallsbilder ikke stemmer. Over tid ser den frivillige innsatsen i befolkningen ut til å være stabil, ja kanskje også svakt økende.¹ Rundt 40 prosent av de frivillige jobbet i 2014 for idretten, mens rundt 30 prosent tok del i velforeninger, grendelag og nærmiljøorganisasjoner. 27 prosent gjorde en innsats for hobby- og fritidsorganisasjoner, samt utendørsorganisasjoner og sosiale foreninger, mens 21 prosent av frivillig innsats var fra kunst, kultur, sang og musikk.

For alle disse organisasjonstypene økte andelen personer som deltok med frivillig innsats fra 2009 til 2014. Med 20 prosentpoeng var veksten særlig sterk for velforeninger og nærmiljøorganisasjoner.

Samtidig viser statistikken at stadig mindre andel av de frivillige gjør en innsats som medlemmer av frivillige lag og foreninger. I 1988 var 88 prosent medlem av minst én frivillig organisasjon som man jobbet for. I 2014 var andelen sunket til 76.

Frivillig arbeid dukker opp i nye sammenhenger, utenfor det etablerte organisasjonslivet. Slike sammenhenger finner vi blant annet i norske kommuner. Noen jobber frivillig i den kommunale frivilligsentralen eller på sykehjemmet. Andre gjør en innsats i barnehagen. Også kommersielle aktører kan gjøre bruk av frivillig arbeid. Festivaler kan ha store innslag av frivillige, som hjelper til med å holde arrangementet i gang.

Det ser også ut til at innslaget av *betalt arbeid* i frivillige organisasjoner er økende. Noen skaffer seg daglig leder for å holde orden på driften når organisasjonen blir for stor til å takles på fritiden, andre ansetter koordinator for å holde orden på de frivillige.

6.1 Fristilling av foreningene

Hvordan påvirker moderniseringen frivillig organisering, og hvilke utfordringer skaper de endringene som oppstår?

Fra gammelt av har norsk foreningsliv vært *hierarkisk* oppbygd. Hver forening var et lite hjul i det store maskineriet. Nasjonalleddet trakk opp de overordnede linjene og medlemmene gjorde sin plikt overfor saken og bevegelsen. Regionalleddene inngikk som stasjoner mellom nasjonalt og lokalt nivå. De koordinerte stemmene nedenfra og gjennomførte direktivene ovenfra.

¹ Se Folkestad, Christensen, Strømsnes og Selle (2015): *Frivillig innsats i Noreg 1998-2014*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning.

Etter 1980 svekkes medlemslojaliteten mange steder. Foreningen er ikke lenger et tilholdssted «fra vugge til grav», slik Einar Gerhardsen uttrykte det. Kampen for avhold, for kristne verdier, nynorsk, folkedanning, arbeideridrett og sosialisme forvitrer. Ungdom vil ha mulighet til å velge. Sentralleddets moralske autoritet går gradvis i oppløsning og medlemmenes vilje til å underkaste seg fellesviljen gjør det samme. For de aktivitetsbaserte lag og organisasjoner har dette ført til en økt gjennomstrømning i medlemsmassen, samtidig som det kan se ut som at prosjektaktiviteter med kortere forpliktelser og gjerne et konkret tiltak som mål, er mer attraktivt for mange.

De siste tiårene har mange lokale foreninger i større grad revet seg løs/blitt *fristilt* fra egne nasjonalledd. De får frirom til å handle på egne, lokale premisser. Fristillingen gjør det lettere å samarbeide på tvers av både kommunegrenser og temaområder. Idrett og menighet kan gå sammen om nye aktiviteter, det samme kan husflid og historielag. Nye sammenslutninger opprettes som interkommunale lokallag med regionale aktiviteter, men uten egne fylkesledd. Enkelte av disse mottar utviklingsmidler og prosjektstøtte fra fylkeskommunen etter søknad.

Fristillingen åpner for nye og spennende samarbeidsmuligheter, men skaper også behov for koordinering og nye samarbeidsarenaer.

6.2 Fristilling av frivillig arbeid

I moderne samfunn har ubetalt innsats blitt en ressurs hver enkelt kan gi bort. Hver og en kan stille sin frie tid til disposisjon for foreninger, kommunale enheter eller kommersielle aktører. Vi velger selv hvem vi vil jobbe frivillig for.

Dermed kan hver og en av oss gi bort mer eller mindre av vår ubetalte fritid til et godt formål. Institusjoner som syke- og aldershjem, kommunale frivilligsentraler, barnehager, festivaler og store idrettsarrangement mobiliserer frivillige til innsats. Nedenfor følger noen eksempler:

6.2.1 Kommunal eldreomsorg

Akershus Røde Kors har etablert et prosjekt for hjemmeboende med demens som en del av eldreomsorgen i enkelte kommuner. Her blir dyr brukt som en del av omsorgen. Aktiviteten innebærer at Røde Kors besøksvenn tar med seg hunden på besøk. Dette for å bidra til økt livsglede, livskvalitet, sosial inkludering og fysiske aktiviteter. Det er etablert i åtte kommuner i Akershus.

6.2.2 Festivalfrivillighet

Frivillig arbeidskraft tas i økende grad i bruk i festivaler. Slike kan både ha en kommersiell og en ideell organisasjonsform. Frivillige kan hjelpe til med vakthold, rydding, salg og lignende, i bytte mot gratisbilletter eller andre immaterielle goder. For eksempel har Øya-festivalen en fortjenestebasert organisasjonsform, samtidig som den i utstrakt grad gjør bruk av frivillig arbeidskraft.

Ubetalt entusiasme er en attraktiv ressurs fordi den gjør det mulig å oppnå mål med reduserte økonomiske kostnader. I eldreomsorgen kan frivillig innsats frigjøre tid for hardt pressede fagfolk. For festivalarrangører gjør frivillig arbeid det mulig å holde billettprisene nede. Dermed oppstår det økt konkurranse om den frivillige arbeidskraften.

6.2.3 «Events» og kortvarig, fristilt innsats

Mange unge ser ut til å være mer opptatt av å delta i aktiviteter enn å engasjere seg i drift og demokrati i frivillige foreninger. Viljen til å påta seg styreverv er på vikende front, mange vegrer seg mot å påta seg rutinepregete og administrative oppgaver. Løsningen for noen er å gi lønn til dem som skal utføre slike jobber. Samtidig er det alltid en fare for at lønnsarbeidere vil undergrave det frivillige engasjementet, og dermed føre til enda flere lønnsarbeidere.

Fristilling av frivillig arbeid åpner et nytt marked hvor individuelle ønsker møter etterspørsel etter ubetalt arbeidskraft. Løs og kortsiktig innsats, gjerne organisert av en lønnet koordinator, passer for mange. Festivaler, idrettsstevner, konserter og lignende «events» gir rom for moderne, fristilt og kortvarig frivillig innsats.

Men fristilling betyr også innsats uten medlemskap og demokratisk medvirkning, og bidrar dermed til å svekke foreningsdemokratiet. Mange foreninger kan stå i fare for å bli *aktivitetsprodusenter*, der debatt og deltakelse blir mindre viktig enn «events» og spennende opplevelser for medlemmer og tilhengere. Festivaler og idrettsarrangementer, kan mobilisere mange frivillige til et par dagers innsats. De fleste er ikke medlemmer, og blir heller ikke involvert i foreningens indre liv.

Det kan også være at denne type fristilling mobiliserer mennesker som aldri ville ønsket å være medlem i en forening over tid. Slik sett er foreningenes aktivitetsproduksjon viktig.

Men foreninger kan også styrke interessen for større, politiske anliggender blant medlemmer og sympatisører. Miljø, natur- og friluftsansjoner, studentforeninger, velforeninger, innvandrerorganisasjoner og mange andre setter fokus på viktige saker og mobiliserer til innsats og engasjement.

***Hva kan lag og foreninger gjøre for å styrke interessen for demokrati og debatt?
Hvordan kan lag og foreninger møte konkurransen om den frivillige arbeidskraften?
Dette er felles utfordringer for både organisasjonene og det offentlige.***

7 Fylkeskommunen og frivilligheten

Fylkeskommunen er plassert mellom det nasjonale demokratiet på den ene siden, og lokaldemokratiet på den andre. Fylkeskommunens rolle overfor frivilligheten er i første rekke rettet inn mot regionale enheter. Men de siste årene har fylkespolitikerne også gitt støtte til store og små organisasjoner med regionalt nedslagsfelt. For å utløse støtte kan det være tilstrekkelig at to eller flere lag/foreninger samarbeider.

Noen organisasjoner mangler lokale enheter, og samler medlemmer direkte i regionale ledd. Andre ganger koordinerer de regionale leddene lokale foreninger. For en utenforstående kan det være vanskelig å skaffe seg oversikt over hvordan dagens regionale enheter fungerer. De er ikke bygget opp på samme måte, men har likevel noen felles trekk.

7.1 Lokale lag og foreninger

Lagene arbeider for enkeltpersonene som deltar i laget. De er for det meste fokusert på aktiviteter for eller med medlemmene. Som regel er dette faste aktiviteter. Foreningene gjennomfører også større arrangementer som konserter, turneringer, seminarer mm.

7.2 Regionale organisasjonsledd

Hvorfor danner lokale lag og foreninger regionale mellomledd? Går vi tilbake til folkebevegelsene som sto sterkt i første del av 1900- tallet, ser vi at hensikten først og fremst var å samordne egne rekker. Lokale lag sendte representanter til fylkes- eller kretsleddet, som i sin tur valgte deltakere til årsmøtet og andre nasjonale samlinger. De fleste landsomfattende organisasjoner har fortsatt en slik demokratisk oppbygning, der det nasjonale styret er valgt av lokale representanter som er valgt ut av fylkes-/kretsleddet. Men noen har også nedlagt fylkes-/kretsleddet og sender lokale representanter direkte til årsmøtet.

Etter at fylkeskommunen ble styrket i 1970 – årene, fikk fylkesleddene også i oppgave å sikre midler fra de tilskuddsordningene som ble opprettet her. Slik kontakt krevde ofte fagfolk og kompetanse, noe som bidro til å styrke organisasjonenes bemanning på det regionale nivået. I Akershus fylkeskommune var det også en villet politikk å understøtte de regionale organisasjonene.

7.3 Regionale paraplyorganisasjoner

Etter hvert samlet fylkesledd for ulike organisasjoner seg i regionale paraplyorganisasjoner. Flertallet samlet enheter med likeartede formål, og skapte med det økt slagkraft overfor regionale myndigheter. Slik oppsto det én fylkesparaply for idrett, én for barn/unge, musikk, funksjonshemmede, friluftsliv og voksenopplæring. Felles for paraplyleddene er at de har andre organisasjoner som medlemmer. Vanligvis er kravene til medlemskap ikke spesielt strenge.

Som nevnt tar departementene ansvar for organisasjoner som hører hjemme under eget fagområde på nasjonalt nivå. De aller fleste nasjonale organisasjoner hører hjemme

under ett departement, og mottar en eventuell grunnbevilgning herfra. Kravet om å høre hjemme ett sted, dvs. under én tilskuddsordning, gjør det enklere å administrere statsstøtten til organisasjonene.

Den *regionale* inndelingen følger på flere områder den nasjonale. Igjen er idretten et godt eksempel. Bare idrettslag godkjent av idretten selv, kan bli medlemmer av de regionale *særforbundene*. Den regionale idrettskretsen binder sammen de regionale særkretsene på regionalt nivå. Norges Idrettsforbund samler de regionale idrettskretsene og særforbund i en felles, nasjonal paraply.

Sammenfattende ser vi at lokale foreninger og andre frivillige aktiviteter har to koordinerende kanaler. Først den *nasjonale*, som går fra lokalforeningen via eget fylkes- eller regionalt ledd, til egen nasjonal organisasjon, og derfra til et nasjonalt paraplyledd. Derest har vi paraplykanalen, som går fra lokalforeningen via et foreningsparaplyledd til det regionale paraplyleddet og videre til det nasjonale paraplyleddet

Det er verdt å merke seg at nasjonale og regionale paraplyledd ikke alltid er likt organisert. *Nasjonale* paraplyer er ordnet tematisk, i samsvar med departementenes ansvarsområder. Mange steder er deltakelsen gjensidig utelukkende, en organisasjon kan ikke være med i to paraplyledd samtidig. *Regionale* paraplyledd kan ha andre, og løsere betingelser for medlemskap enn de nasjonale.

Selv om paraplyleddene utfører oppgaver på vegne av myndighetene, skal de fortsatt forvalte medlemmenes interesser. Slike dobbeltfunksjoner kan skape rollekonflikter. Som for eksempel når paraplyene både skal kontrollere organisasjonenes bruk av offentlige midler, og samtidig ivareta organisasjonenes interesser overfor myndighetene. Forholdet til frivilligheten er bygget på tillit. Hvis tilliten til ordningen forsvinner, kan den legges ned eller svekkes. Derfor har paraplyorganisasjonen en interesse av at ingen misbruker ordningen. Det ville være i noen tilfeller å sage av grenen man sitter på. For å unngå uheldige virkninger av slike dobbeltroller har alle foreninger klageadgang til Klagenemnda i fylket.

7.4 Partnerskapsavtaler

Disse avtalene har felles mål om å forbedre rammevilkårene for paraplyorganisasjonene og deres medlemmer. Samtidig skapes det en plattform for gjensidig informasjon om ulike utfordringsbilder både fra det offentliges side og fra de ulike fagområdene.

7.5 Sektorparaplyer og foreningsparaplyer

Fylkeskommunalt har fylkes- og kretsledd etter hvert blitt samlet i *regionale sektorparaplyer* som virker innenfor et større, tematisk område. Vanligvis er det selvstendige, frivillige lag og foreninger med egne vedtekter som er medlemmer i sektorparaplyen, men også kommuner og enkeltpersoner kan få medlemskap. Noen sektorparaplyer består av enheter med likeartede *formål* som amatørteater, jazz, idrett eller husflid, andre ganger er fellesnevneren samme type *medlemmer som barn/unge*, funksjonshemmede.

Distriktsledd, regionale samarbeidsråd, sentre og andre enheter som koordinerer aktiviteter og foreninger innen samme nasjonale organisasjon, kaller vi her *regionale foreningsparaplyer*. Et eksempel er *Østlandets Baptistungdom* som har 41 lokallag i Østlandsområdet. *Akershus Fylkeshusflidslag* utgjør et annet eksempel. Dette er en foreningsparaply som samler 23 lokale husflidslag i Akershus.

Også *Akershus idrettskrets* må sees som en foreningsparaply, siden alle medlemmer her er underlagt lovverket til Norges Idrettsforbund. Men idrettskretsen fungerer også som en sektorparaply, og har dermed to typer funksjoner samtidig.

I de fleste tilfeller inngår regionale foreningsparaplyer som medlemmer i en regional sektorparaply. *Østlandets Baptistungdom* har for eksempel medlemskap i Akershus Barne- og Ungdomsråd (ABUR). Men også enkeltstående foreninger kan bli medlem i den regionale foreningsparaplyen. Blant de frivillige teatergruppene finner vi for eksempel flere enkeltstående amatørteatergrupper som hver for seg er medlemmer i *Akershus Amatørteaterråd*.

De regionale sektorparaplyene rommer med andre ord både enkeltstående foreninger og regionale foreningsparaplyer. I de regionale friluftsrådene finner vi i tillegg også kommunale medlemskap. Friluftsrådene bryter dermed den sivile formen som preger de øvrige sektorparaplyene.

Fylkeskommunale tilskudd er ikke heldekkende, og noen sivile felt mangler regional representasjon. Det gjelder for eksempel foreninger for eldre; pensjonistforeninger, eldresentra og andre, miljøorganisasjoner, helselag og rusforebyggende sammenslutninger, frivilligsentraler, samt foreninger av og for innvandrere. Noen av disse er representert i eksisterende kanaler. Flere miljøorganisasjoner deltar for eksempel i friluftsråd.

I noen tilfeller yter fylkeskommunen støtte direkte til regionale foreningsparaplyer. *Idrettskretsen* som samler bredde- og særiddrettslag, får et eget tilskudd. Også *Akershus fylkeshusflidslag* får eget tilskudd. Her blir veien fra fylkeskommunen til lokale aktiviteter kortere, fordi den går utenom sektorparaplyleddet.

7.6 Frivillighet og folkehelse

Det siste tiåret har *folkehelse* blitt en fellesnevner for tiltak som retter seg mot å styrke den allmenne helsetilstanden i brede lag av befolkningen. Folkehelsearbeid sees som tverrsektorielt, og omfatter dermed sektorer som kultur, idrett, miljø, eldrepolitikk, ruspolitikk med mer. Arbeidet involverer både aktører i, og utenfor offentlig forvaltning.

Allerede i den første folkehelsemeldingen, St.meld. 16 (2002-2003) *Resept for et sunnere Norge*, ble de frivillige organisasjonene trukket inn som viktige medspillere i folkehelsearbeidet. I meldingen (2012-2013) *God helse – felles ansvar* knytter folkehelse til allmenn deltakelse i frivillige organisasjoner, men fokus rettes også mot spesielt utsatte grupper og til etablerte møteplasser som eldresentra, skoler, ungdomsklubber og skolefritidsordningen (s. 171). I meldingen (2014-2015) *Mestring og muligheter* trekkes eldre fram som en spesielt viktig målgruppe, samtidig som det tverrsektorielle perspektivet understrekes.

All aktiv deltakelse i frivillige organisasjoner har positive virkninger for folkehelsen, understrekes i dokumentene. Selv om folkehelse ikke er et uttalt mål for mange organisasjoner, vil deltakelse ha virkninger for tilhørighet og sosiale nettverk. Slik blir alle typer lag/foreninger, uavhengig av formål og innretning, bidragsytere på folkehelsefeltet, og aktivt deltakelse i slike et mål i seg selv.

Et mer avgrenset knippe frivillige aktiviteter har folkehelse som uttalt hensikt. Her finner vi kulturaktiviteter på sykehjem, idretts-/mosjons-/trimtilbud til utsatte grupper, besøksordninger for hjemmeboende eldre, med flere. Felles for disse er at de retter seg mot grupper som ofte faller utenfor det ordinære organisasjonslivet. En annen fellesnevner er at en her, i tillegg til den frivillige, også finner definerte *brukere*. Vi kan altså trekke et skille mellom frivillige aktiviteter som en på allment grunnlag antar har folkehelse som *virkning*, og slike som har folkehelse som *hensikt*.

Det er en viktig oppgave å styrke bevisstheten om sammenhenger mellom helse og deltakelse i lag og foreninger som ikke har folkehelse som uttalt hensikt. Samtidig er det viktig å presisere at deres bidrag på dette feltet ikke skal skje på bekostning av deres opprinnelige formål, som kultur- og miljøarbeid, idrett, sang/musikk og lignende.

Rekruttering av frivillige blir ofte framstilt som den viktigste flaskehalsen for et mer omfattende, frivillig folkehelsearbeid. I lys av rekrutteringsutfordringer blir utviklingen av *ledelseskompetanse* i frivillig sektor et spesielt viktig tema, og mange instanser, både frivillige og offentlige, ansetter nå egne koordinatorene for å ivareta disse.

For å styrke rekrutteringsarbeidet har Frivillighet Norge, med støtte fra Helsedirektoratet etablert en egen nettportal (*Frivillig.no*), der lag, foreninger og aktiviteter kan formidle sine behov for frivillig arbeidskraft. Aktiv bruk av portalen kan gjøre det lettere å knytte frivillige til attraktive arbeidsoppgaver.

For Akershus fylkeskommune er folkehelseambisjoner og virkemidler prioritert i økonomiplanen for *Akershus Fylkeskommune 2017 – 2020*. Her er også de frivillige organisasjonenes roller berørt: Visjonen er «helse i alt vi gjør» som skal være retningsgivende for alle sektorer. Realisering av fylkeskommunens mål om et mangfoldig kultur-, idretts- og friluftsliv med bred deltagelse er avgjørende for å skape gode bomiljø, levekår og god folkehelse.

I flere kommuner i Akershus er det tilsatt folkehelsekoordinatorer som har til oppgave å iverksette og koordinere folkehelseaktiviteter. Et sentralt virkemiddel her er *partnerskapsavtaler*, som spesifiserer innholdet i, og vilkårene for folkehelsemidler til frivillige aktører. Disse varierer noe på innhold avhengig av hvilke utfordringer den enkelte kommune vektlegger.

Folkehelseaktiviteter i regi av frivillige aktører vil ofte være utformet som servicetilbud til befolkningen. Idretten arrangerer trimtilbud, «den kulturelle spaserstokken» skaper kulturtilbud for eldre. I slike tilfeller vil frivillige bidrag gjerne være utformet som faglig tilrettelagte aktiviteter for det offentliges regning, av et slag som i begrenset grad involverer ubetalt arbeidskraft.

7.6.1 De eldre som en ressurs

Statistikk viser at etter fylte 60 år, reduseres eldres deltagelse i samfunnsutviklingen. De eldre føler seg tilsidesatt, og samfunnet går glipp av den erfaring, fagkunnskap og arbeidskapasitet som de eldre representerer. I 2030 er prognosen at det er flere eldre over 67 år enn under 15 år.

Aktive eldre er friskere lengre. Aktivitet bidrar derfor til å redusere det økende omsorgsbehovet som følger med høyere levealder. Gjennom aktiv rekruttering av eldre kan frivilligheten få flere deltagere. De utfører også en rekke samfunnsoppgaver som ikke alltid måles i brutto nasjonalprodukt eller yrkesdeltagelse. En korrekt beskrivelse av de eldre i dag er at de er ved god helse, har levd et aktivt liv og besitter en stor restarbeidsevne. Dette er et ubetinget gode i forhold til bedret folkehelse og økt deltagelse.

Utfordring: Hvordan kan fylkeskommunen bidra til å fremme interessen for folkehelse i frivillige lag, foreninger og organisasjoner?

Hvordan kan eldres bidrag i samfunnet kanaliseres?

7.7 Tilskuddsordninger

Tabell 1 viser tilskuddsordninger i regi av Akershus fylkeskommune, med beløp for 2016. Som det framgår, formidler fylkeskommunen på enkelte områder statlige midler til ulike lokale formål. Idrettsanlegg og kulturbygg blir saksbehandlet av kommunene og oversendt fylkeskommunen. Søknadene til de statlige tilskuddene til friluftaktivitet blir saksbehandlet i fylkeskommunen.

Mens driftstilskudd er forbeholdt frivillige paraplyaktører, er en rekke aktivitetstilskudd åpne også for andre – som stiftelser, kommuner med fler. Aktivitetsstøtter har gjerne fokus på at noe blir gjort – så er det mindre viktig hvem som gjennomfører jobben.

TABELL 1: TILSKUDD TIL FYLKESKOMMUNALE FORMÅL, 2016. 1000 KR

TILSKUDD	BELØP	FORMÅL
STATLIGE TILSKUDD		
Spillemidler til idrettsanlegg - og nærmiljøanlegg	116 000	Spillemidler til idrettsanlegg
Spillemidler til kulturbygg	8 000	Spillemidler til kulturarenaer
Tilskudd til friluftaktivitet	2 150	Tilskudd til ulike friluftaktiviteter
FYLKESKOMMUNALE TILSKUDD		
Akershus idrettskrets (AIK) - og særkretser	6 049	Drifts og aktivitetsstøtte

TILSKUDD	BELØP	FORMÅL
Friluftslivstiltak	1 030	Drifts- og aktivitetsstøtte
Akershus Barne- og ungdomsråd (ABUR) og medlemsorganisasjonene	4 083	Drifts- og aktivitetsstøtte
Akershus musikkråd (AMR) og musikkorganisasjonene	2 532	Drifts- og aktivitetsstøtte
Akershus kunstforeninger (AKFO)	550	Drifts- og aktivitetsstøtte
Akershus Amatørteaterråd (ATR)	1 902	Drifts- og aktivitetsstøtte
Husflidslag i Akershus	550	Drifts- og aktivitetsstøtte
Akershus kulturvernråd	150	Drifts- og aktivitetsstøtte
Voksenopplæringsforbundet i Akershus (VOFO) og studieforbundene	1067	Drifts- og aktivitetsstøtte
LLH Oslo og Akershus	780	Drifts- og aktivitetsstøtte
Tilskudd til folkehelse	2 800	Frivillige organisasjoner kan søke i tillegg til kommuner
Tilskudd til kulturminnevern av fredete bygninger	635	Aktivitetsstøtte (frivillige organisasjoner og privatpersoner kan søke)
Pilegrimsleden i Akershus	365	Aktivitetsstøtte
Funksjonshemmedes organisasjoner	2 988	Drifts- og aktivitetsstøtte
Utviklingshemmede - Akershusfondet	300	Aktivitetsstøtte

Tabellen viser at betydelige beløp formidles fra stat/fylkeskommune til ulike sivile formål i Akershus, ca. 153 millioner.

I offentlige utredninger blir deltakelse i frivillige organisasjoner framhevet som et mål i seg selv. Det er konsensus om at frivillighet er bra, men dette er ofte vagt formulert i offentlige dokumenter. Positive syn på organisasjonenes allmenne samfunnsbidrag danner bærebjelken for tilskudd. I Akershus er det i første rekke paraplyleddene som mottar slike tilskudd, for flere av disse er fylkeskommunen den største og viktigste bidragsyteren.

En utfordring for frivillige organisasjoner er å presisere rollen som samfunnsutviklere.

8 Felles oppgaver for paraplyorganisasjonene i Akershus

En oversikt over hvilke oppgaver paraplyleddene gjennomfører, vil gjøre det enklere å peke på hvilke mål fylkeskommunen kan innfri med ulike tilskudd.

Nedenfor er det satt opp noen kategorier som skal romme paraplyledds *oppgaver*. En kan skille mellom oppgaver som paraplyledd har for stat, fylkeskommune og kommuner, dvs. offentlige myndigheter, og slike de har for egne medlemmer, eventuelt også andre frivillige aktører. En slik todeling i offentlige og frivillige oppgaver kan synliggjøre ulike grunner til å yte tilskudd.

8.1 Informasjonsformidling

Et paraplyledd kan sees som et bindeledd mellom fylkeskommunen og det regionale mangfoldet av frivillige lag og foreninger. Skulle fylkesadministrasjonen forholdt seg til hver enkelt av disse, ville belastningen på de ansatte blitt stor. Et paraplyledd kan fungere som en buffer mellom lokale lag og foreninger og fylkeskommunens administrasjon. Bindeledds-funksjonene kan spesifiseres slik:

- Fylkesadministrasjonen bruker de regionale paraplyene til å formidle informasjon ut til lokale og regionale lag og foreninger
- De regionale paraplyene formidler kunnskap, krav og synspunkter til fylkesadministrasjonen og fylkespolitikere
- De regionale paraplyene formidler informasjon mellom egne medlemmer.
- Paraplyorganisasjonene organiserer interne oppgaver

8.2 Tilskuddsforvaltning

Regionale paraplyledd kan ha forvaltningsfunksjoner på vegne av fylkeskommunen. For eksempel fordeler Idrettskretsen fylkeskommunale drifts- og aktivitetsmidler til de regionale kretsleddene. Akershus barne- og ungdomsråd og Akershus musikkråd fordeler fylkeskommunale midler til egne fagområder. ABUR og AMR fungerer også som første klageinstans, med Akershus fylkeskommunes klagenemd som overordnet organ.

Ved tilskuddsforvaltning legger paraplyleddet til grunn et regelverk som i hovedsak består av ulike tildelingskriterier hvor målet er likebehandling. Det er fylkeskommunen som har utarbeidet regelverket for fordeling av midlene, i samarbeid med organisasjonene. Det gjennomføres også møter hvor både organisasjoner og representanter for politisk og administrativ ledelse i fylkeskommunen deltar for å sikre god dialog gjennom året.

8.3 Iverksetting

Paraplyledd påtar seg til tider spesifiserte oppdrag for fylkeskommunen. De kan for eksempel arrangere seminarer, konferanser og lignende. Et eksempel her er Ung kultur møtes (tidligere Ungdommens kulturmønstring) som Akershus Musikkråd arrangerer på vegne av fylkeskommunen og Ungdommens Kulturleir som ABUR iverksetter hver sommer.

8.4 Kompetanseutvikling og opplæring

Paraplyledd bistår på ulike vis de lokale og regionale medlemsforeningene, blant annet gjennom kurs, opplæring, veiledning/bistand og andre former for kompetanseutvikling. Arbeidet setter lokale tillitsvalgte i stand til å utføre sine oppgaver på en bedre måte. Paraplyleddene har ofte fokus på regionale tillitsvalgte i medlemsorganisasjonene.

8.5 Medlemsservice

Paraplyleddene fungerer også som veiledere og serviceorgan overfor egne medlemsorganisasjoner og andre. De formidler informasjon om tilskuddsordninger og søknadsprosedyrer, om relevante seminarer og arrangementer og de arrangerer møter og konferanser. Mange konferanser fungerer som møteplasser som skaper kontakt mellom ulike foreninger og mellom foreninger og politikere/myndigheter, lokalt og regionalt.

8.6 Interesseformidling

Paraplyleddene ivaretar medlemmenes interesser overfor fylkeskommunen. I møter, på seminarer og andre arrangement formidler de jevnlig små og store utfordringer fra grasrota til politikere og forvaltning. Slik løpende kontakt er viktig, både for organisasjonene og det offentlige.

I andre fylkeskommunale sammenhenger finner vi tydeligere roller for frivillige aktører. På friluftslivfeltet er for eksempel visjonen for fylkeskommunens friluftspolitikk formulert slik:

I Akershus har alle mulighet for friluftsliv i variert natur i sitt nærmiljø. For å oppnå dette er Akershus fylkeskommune avhengig av et godt samarbeid med kommuner, interkommunale friluftsråd og frivillige organisasjoner.

Her er muligheten til friluftsliv løftet fram som overordnet mål, mens organisasjonene inngår som en av flere aktører som kan bidra til å nå målet.

8.7 Felles arrangementer

En oppgave er å gjennomføre felles arrangementer av forskjellig art. Slike samlinger har fremmet organisasjonsfelleskap og vært naturlige møteplasser i organisasjonene. Det kan være kretskonkurranser, festivaler mv.

En utfordring til organisasjonene er å formidle hva oppgavene består av og hvordan de gjennomføres, slik at fylkeskommunen kan målrette tilskuddene bedre.

9 Fagliggjøring

Fagliggjøring eller profesjonalisering betyr at amatørernes måter å håndtere oppgaver på, erstattes av praksiser som lønnede profesjonsutøvere står for. I vår tid blir stadig flere arbeidsoppgaver i frivilligheten løst ved hjelp av fagfolk. I helse- og sosialfeltet har mange amatører og filantroper blitt erstattet av velferdsstatens mange yrkesgrupper: Sosionomer, sykepleiere, diakoner, vernepleiere, med flere.

Også sang-, musikk, idretts- og kulturfeltet overtas gradvis av fagutdannede personer som har forventninger om lønn og karriere. Mange kulturarbeidere har frivillige organisasjoner som arbeidsplass eller inntektskilde. Mange idrettslag tar i bruk profesjonelle trenere og administratorer. Også andre deler av frivilligheten opplever en lignende utvikling.

En kan trekke et skille mellom *administrative* og *aktivitetsrelaterte lønnsarbeidere*. Når frivillige organisasjoner ansetter daglige ledere og andre i administrative stillinger, er grunnen gjerne at myndighetenes krav til regnskap, drift, lønn, pensjon og lignende øker. Når tallet på lønnede trenere og instruktører øker, er det ofte fordi en ønsker seg et bedre tilbud med muligheter for bedre prestasjoner fra de som deltar.

Samtidig bidrar lønnsarbeiderne til å øke *kostnadspresset* i lag og foreninger. Loppemarked, salg, lotterier, og andre kreative tiltak må til for å sikre laget nødvendige inntekter til lønnsmidler for trenere, instruktører, koordinatorene og administrativt ansatte. Frivillig innsats blir i økende grad et bidrag til å sikre nødvendige inntekter for foreningens drift.

Økt økonomisk press fører mange steder også til at kostnadene ved å delta i aktiviteter stiger. En slik utvikling vil kunne ramme familier ved svak økonomi, og føre til svekket deltakelse fra dem med dårlig råd. Økte kostnader kan være særlig uheldig der foreninger bidrar til å integrere innvandrere og andre med svake sosiale nettverk.

Noen vil hevde at flere lønnede profesjonsutøvere svekker den frivillige innsatsen, andre vil si det motsatte. Fagfolk bidrar til å heve kvaliteten på foreningens tilbud og frigjør frivillige ressurser til andre formål, hevder noen. Andre vil si at flere lønnede ansatte svekker medlemmenes eierskap til organisasjonen. Hensynet til ansattes stillingstrygghet kan gå foran medlemmenes ønsker, og kan dermed svekke medlemsdemokratiet.

Er økt fagliggjøring en utfordring for organisasjonene? Hva kan lag og foreninger gjøre for å redusere kostnadsvekst og svekket deltagelse fra utsatte grupper? Hva kan fylkeskommunen bidra med?

9.1 Fagfolk som frivillige

Amatørene er ofte ikke så ukyndige som mange vil ha det til. Mange frivillige tar med seg sine yrkeserfaringer inn i foreningsarbeidet. Det høye utdanningsnivået i det moderne Norge gjør at skillet mellom fagfolk og amatører, gradvis viskes ut. Samtidig er *praksiskunnskap* en viktig ressurs i mange frivillige organisasjoner.

Skillet mellom *profesjonell* og *amatør* kan i prinsippet differensieres slik:

TABELL 2: BETALING OG KOMPETANSE

TYPE ARBEID	AMATØR-KUNNSKAP	REAL-KOMPETANSE	FAG-KOMPETANSE
Lønnsarbeid	1	2	3
Ubetalt arbeid	4	5	6

I kategori 1 finner vi *den betalte amatøren*, dvs. den som mottar lønn for å utføre en oppgave man ikke har særskilte formelle ferdigheter for. I frivillige lag og foreninger finner vi mange slike – ubetalte ildsjeler som har rykket opp og fått en betalt stilling i laget/foreningen.

I kategori 6 finner vi de *ubetalte fagfolkene*, frivillige som trekker veksler på sin profesjonelle kompetanse i sine verv i foreningslivet. En revisor kan jobbe gratis som kasserer i idrettslaget. Snekkeren og rørleggeren kan gi sakkyndige bidrag i fortidsminneforeningen, og sosionomen kan betjene en frivillig krisetelefon på fritiden.

Disse to ytterpunktene - betalte amatører og ubetalte fagfolk - viser at forholdet mellom lønn og ferdigheter er sammensatt. For mange lag og foreninger kan det ligge store muligheter i å trekke veksler på medlemmenes ubetalte, faglige ferdigheter. Slik kan organisasjoner skaffe seg nødvendig kompetanse uten å gå veien om kostnadskrevenne ansettelses.

Hva kan frivillige lag og foreninger gjøre for å engasjere frivillige med kompetanse, for dermed å redusere egne lønnsutgifter? Hva kan det offentlige bidra med?

9.2 Samordning

Fristilling av lag og foreninger øker mulighetene for samarbeid, på tvers av kommuner og sektorskillelinjer. Ved større tiltak og arrangementer går gjerne ulike foreninger sammen, noe som øker behovet for lokal, horisontal samordning. Også regional og kommunal kontakt med lag og organisasjoner krever ofte samordnende ledd.

Enkelte regionale rådsorganer bidrar på sine felt til å samordne lokale aktiviteter. De fungerer også som bindeledd til kommunen, og kan iverksette tiltak på tvers av sektorene.

Folkehelsekoordinatorene på kommunenivå har som hovedoppgave å implementere partnerskapsavtaler mellom nasjonale og kommunale myndigheter. Koordinatorene skal også utvikle nye folkehelseaktiviteter mellom frivillige aktører og myndighetene.

De regionale paraplyleddene til de frivillige organisasjonene har også koordinerende oppgaver. De samler foreninger om felles aktiviteter, informasjonsmøter og andre tiltak som samler foreninger med felles mål eller arbeidsoppgaver.

Også mange frivilligsentraler påtar seg samordnende oppgaver. Fra en beskjedent start i 1991 har tallet på sentraler økt jevn og trutt, og ligger nå (2016) på rundt 420. I Akershus var det 24 frivilligsentraler i 2012. Knappt halvparten av dem er kommunalt eid og drevet, de øvrige drives enten av frivillige organisasjoner, stiftelser eller et samarbeid av frivillige og kommunale eiere.

Felles for sentralene er at de mobiliserer frivillige utenfor det etablerte foreningslivet, ofte til aktiviteter i regi av den kommunale eldreomsorgen. Besøksordninger, kulturaktiviteter, følgetjenester, trimtilbud, festivaler og integreringsaktiviteter står gjerne på menyen til frivilligsentralene. Mange sentraler påtar seg også koordinerende oppgaver for lokale lag og foreninger.

Folkehelsekoordinatorer, frivilligsentraler, idrettsråd og eldreråd og andre kan samordne frivillig innsats både i, og utenfor frivillig sektor. Flere alders- og sykehjem mobiliserer frivillige, uten å gå veien om organisasjonene. Profesjonelle og kommersielle kulturaktører kan ha lag og foreninger som nedslagsfelt. Festivaler og bygdedager trekker veksler på både kommunale, kommersielle og frivillige ressurser. Ofte vil innholdet i en aktivitet være viktigere enn hvem som organiserer den.

Denne utviklingen kaller på samordnende instanser som kan jobbe på tvers av sektorskillelinjer, og som kan fange opp alle viktige bidrag, også de som står utenfor frivillig sektor. For å få en ønsket samfunnsutvikling hvor *alle skal med* er det nødvendig at både frivillig sektor og offentlige myndigheter utfordrer hverandre for å få en bedre måloppnåelse.

10 Litteraturliste

Arnesen, A., Sivesind, K.H., Guldbrandsen T. (2016). *Fra medlemsbaserte organisasjoner til koordinert frivillighet? Det norske organisasjonssamfunnet fra 1980 til 2013*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning

Dugstad, L., Lorentzen H (2010). *Stiftelser i det moderne Norge*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning

Folkestad, B., Christensen, D.A., Strømsnes, K., Selle, P (2015). *Frivillig innsats i Noreg 1998-2014*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning

Lorentzen, H. (2007). *Moraldannende kretsløp*. Oslo: Abstrakt forlag

Lorentzen, H (2010). *Statlige tilskudd til frivillige organisasjoner. Kartlegging og analyse*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning

Lorentzen, H., Dugstad, L. (2011). *Den norske dugnaden*. Oslo: Høyskoleforlaget

Lorentzen, H. (2012), *Frivilligsentraler, konkurrent eller katalysator?* Oslo: Institutt for samfunnsforskning

NOU 1988:17. *Frivillige organisasjoner*

Meld. St. 34 (2012–2013). *Folkehelsemeldingen — God helse – felles ansvar*

Meld. St. 19 (2014-2015). *Folkehelsemeldingen — Mestring og muligheter*

St.meld. nr. 27 (1996-97). *Om statens forhold til frivillige organisasjoner*

St.meld. nr. 39 (2006-2007). *Frivillighet for alle*

Wollebæk, D., Selle, P., & Lorentzen, H. (2000). *Frivillig innsats*. Bergen: Fagbokforlaget

Akershus fylkeskommune, *Regional planstrategi for Akershus (2017 – 2020)*

Regional plan for fysisk aktivitet, idrett og friluftsliv i Akershus (2016 – 2030)

Kulturplan for Akershus (2016 – 2023)

1. HOVEDINNSPILL TIL FRIVILLIGHET I AKERSHUS		
Innspill om behov for justeringer/ endringer og tilleggsforslag	Vurdering og fylkesrådmannens kommentarer til innspillet	Medfører innspillet endringer Ja / Nei
<p>Akershus barne- ungdomsråd:</p> <p>Folks ubetalte innsats</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det tvinger seg fram en profesjonalisering av aktiviteter grunnet vanskelig rekruttering av frivillige • Omskrive avsnitt 7.2 til selv om paraplyorganisasjonene utfører oppgaver på vegne myndighetene skal de fortsatt ivareta medlemsorganisasjonenes interesser og arbeide lojalt for disse 	<p>Fylkesrådmannen mener dette beskrevet i I kapittel 9.</p> <p>Hovedpoengene kommer tilstrekkelig fram med den valgte ordbruken i dokumentet (Ref kap 7. og 8. felles oppg. for paraplyorg.)</p>	<p>Nei</p> <p>Nei</p>
<p>Akershus Musikkråd:</p> <p>Mer enhetlig terminologi og begreper</p> <ul style="list-style-type: none"> • Færre forskjellige begrep med «frivillighet» og «frivillig» i seg samt forsøk på beskrivelse av hva som menes med hvert begrep • Dette for å kunne være sikrere på at vi snakker om samme sak, og gir grunnlag for en god og konstruktiv dialog. • Flere av begrepene er definert i tråd med Akershus fylkeskommunes og VOFOs felles kurs i «opplæring av regionale tillitsvalgte i Akershus» 	<p>Fylkesrådmannen mener at begrepsbruken er riktig i de ulike sammenhengene begrepene benyttes. At Frivillige organisasjoner er demokratisk oppbygde lag og foreninger er utgangspunktet i denne konteksten</p>	<p>Nei</p>
<p>Fokus på regionalt nivå:</p> <ul style="list-style-type: none"> • En tydeliggjøring av når det snakkes om nasjonalt/statlig nivå, når det snakkes som regionalt/fylkeskommunalt nivå og når det snakkes om lokalt/kommunalt nivå. • Forståelse av at de regionale organisasjonsledd og paraplyorganisasjoner i tillegg til å ha en funksjon overfor det offentlige (fylkeskommunen) også har en (minst like viktig) organisasjonsintern funksjon – bl.a. som bindeledd og demokratisk funksjon. 	<p>I dokumentet er lokale lag og foreninger, i tillegg til de regionale utdypet mer</p> <p>I kapitel 8.1 og 8.4 er kompetanseutvikling, opplæring og informasjonsformidling mer utdypet</p>	<p>Ja og nei</p> <p>Ja</p>
<p>Korrigerings av enkelte feil (beskrivelser/fakta):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Det er også gitt innspill på steder der dokumentet er feil, eller så upresist at det oppfattes som feil. 	<p>Dette er delvis imøtekommet noen steder, bl.a. ved mer presis bruk av begrepet lag og foreninger.</p>	<p>Ja</p>

<ul style="list-style-type: none"> • På kulturfeltet er det mange lag og foreninger med aktivitet i fokus – som f.eks. fotball-lag, skolekorps, teaterlag, kor, voksenopplæringsenheter (med kurs som aktivitet) osv. Det er også en del andre type lag med aktivitetsfokus, f.eks. hundeklubber, jegerforeninger, soppforeninger, husflidslag etc. Disse hadde i mindre grad plass i det opprinnelige dokumentet, som i større grad fokuserte på organisasjoner med sosial begrunnelse, mållag, politiske organisasjoner osv. • Vi oppfatter at dokumentet nå er bedre balansert. 	<p>Her oppfatter fylkesrådmannen at det er enighet og at innspillet er ivaretatt i dokumentet</p>	<p>Nei</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Det er kanskje behov for å ta med et lite avsnitt om forskjellen mellom de forskjellige typer lag, foreninger og organisasjoner. De siste årene er det tydeligere at <u>aktivitetsorganisasjonene</u> (der aktivitet er det viktigste, som i musikklag, idrettslag, teaterlag, 4H-foreninger, speider mv) har en annen utvikling enn de <u>brede ideologisk organisasjonene</u> (foreninger med kristne verdier, nynorsk, arbeiderbevegelse). En annen utvikling har <u>organisasjoner med fokus på sosialt arbeid</u> (sanitetsforeninger, folkehjelp og andre organisasjoner mer hjelpe-fokus). Sjekk evt statistisk sentralbyrå/Frivillighet Norges inndelinger. Disse har også statistikk på forskjelligheten (trenger ikke å utdypes veldig mye, men det er viktig å beskrive at det er forskjelligheter her, og ikke minst at beskrivelsen når det gjelder kulturorganisasjoner blir korrekt <p>Frivillige organisasjoner:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Brukes i en del sammenhenger, og bør brukes som en samlebetegnelse på følgende demokratiske enheter <ul style="list-style-type: none"> -Frivillige lag og foreninger -Disse regionale og nasjonale overbygninger (landsorganisasjoner) -Paraplyorganisasjoner på alle nivåer (lokalt, regionalt, nasjonalt) • I tillegg omfattes (feilaktig) ofte andre typer enheter av begrepet, som <ul style="list-style-type: none"> -Stiftelser (da evt avgrenset til ideelt formål) -Aksjeselskap (da gjerne avgrenset til ideelle aksjeselskap) -Løsere nettverk (evt uten egne vedtekter) -Samvirke-sammenslutninger (evt med ikke-kommersielt formål) 	<p>Ref sak FT 24.10: I 2010 ble oversikten «<i>Frivillige musikkorganisasjoner i Akershus</i>» ferdig. I 2011 kom oversikten over «<i>Funksjonshemmedes organisasjoner i Akershus</i>». I 2012 ble «<i>Akershus frivillige teatergrupper</i>» og i 2013 «<i>Frivillighetens læringsarena – Studieforbundene</i>» ferdig. Disse ligger alle på www.akershus.no Her er de frivillige paraplyorganisasjonene og deres underliggende ledd/medlemmer beskrevet i detalj.</p>	<p>Nei</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Brukes i en del sammenhenger, og bør brukes som en samlebetegnelse på følgende demokratiske enheter <ul style="list-style-type: none"> -Frivillige lag og foreninger -Disse regionale og nasjonale overbygninger (landsorganisasjoner) -Paraplyorganisasjoner på alle nivåer (lokalt, regionalt, nasjonalt) 	<p>I dokumentet er det lagt til grunn at det er demokratisk oppbygde lag og foreninger som betegnes som <i>frivillige organisasjoner</i></p>	<p>Nei</p>
<ul style="list-style-type: none"> • I tillegg omfattes (feilaktig) ofte andre typer enheter av begrepet, som <ul style="list-style-type: none"> -Stiftelser (da evt avgrenset til ideelt formål) -Aksjeselskap (da gjerne avgrenset til ideelle aksjeselskap) -Løsere nettverk (evt uten egne vedtekter) -Samvirke-sammenslutninger (evt med ikke-kommersielt formål) 	<p>Stiftelser m.m. blir omtalt som dette og ikke som frivillige org. I dokumentet. Ref 1.1 <i>Historiske røtter</i> Dokumentet beskriver organisasjonsformene korrekt.</p>	<p>Nei</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Eventuelt (enda mer feilaktig) også <ul style="list-style-type: none"> -Selvstendig næringsdrivende (evt avgrenset til næringsdrivende innen kultur- og frivillighetsområdet) • Dersom begrepet skal brukes bør det defineres hva som legges i det i dette dokumentet – det formelt sett korrekte 	<p>Dette er ivaretatt ref: demokratiske oppbygde lag og foreninger som omtales <i>frivillige organisasjoner</i></p>	<p>Nei</p>

Orienteringsnotater

Orienteringsnotater

Dato: 10.01.2017
Arkivref: 2017/232-2

Saksnr	Utvalg	Møtedato
1/17	Eldrerådet	30.01.2017
2/17	Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne	30.01.2017

Orientering: Søknad om tilskudd til forprosjekt -Universell utforming av hele reisekjeden i Akershus

Fylkeskommunen har søkt om tilskuddsmidler fra tilskuddsordningen: «Kunnskapsutvikling, kompetanseheving og informasjon innen universell utforming.»

Om tilskuddsordningen

«Formålet med tilskuddsordningen er å utvikle og styrke gjennomføringen av universell utforming som samfunnskvalitet og bedre livskvalitet og likestilling for personer med nedsatt funksjonsevne».

Stortinget bevilger midlene, og ordningen utlyses av Barne-, ungdoms-, og familiedirektoratet.

Søknaden

Fylkeskommunen har nylig etablert et nettverk mellom de sentrale aktørene i kollektivsystemet. Nettverket består av Ruter AS, Statens vegvesen avdeling Akershus, Akershus kollektivterminaler og fylkeskommunen. Nettverket er prosjektets arbeidsgruppe. Det er ønskelig at rådene skal være prosjektets referansegruppe.

Det er søkt om midler til et forprosjekt. Forprosjektet skal vurdere behovet og muligheten for et hovedprosjekt. Målet med hovedprosjektet er å undersøke hvordan kollektivaktørene sammen kan styrke gjennomføringen av universell utforming som kvalitet i kollektivtransporten, med utgangspunkt i en hel og konkret reisekjede i Akershus.

Både for- og hovedprosjektet skal bidra til kompetanseheving, utredningsarbeid og etablering av kunnskapsgrunnlag om universell utforming av kollektivtransporten.

Selve samarbeidet mellom aktørene og overføringsverdien av prosjektet skal være sentrale fokus.

Søknadsfristen var 13.01.2017.

Oslo, 18.01.2017

Tron Bamrud
fylkesrådmann

Saksbehandler: Rakel Hansen